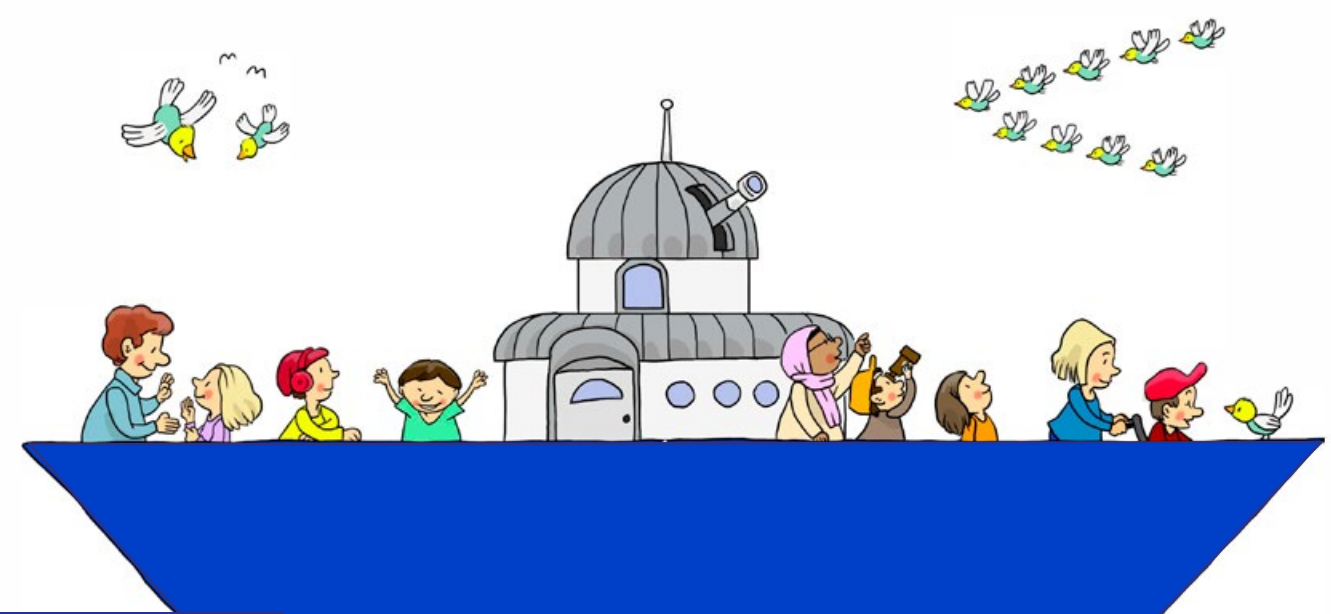

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 ja Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

OULU

Sivistyslautakunta 16.6.2026 § 74

Sisällysluettelo

1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu	4
1.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	6
1.2	Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu	7
1.3	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	11
2	Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	16
2.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	17
2.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	20
2.3	Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	23
2.4	Arvoperusta.....	25
2.5	Oppimiskäsitys	28
2.6	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	29
2.7	Laaja-alainen osaaminen	31
2.7.1	Ajattelu ja oppiminen	31
2.7.2	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	32
2.7.3	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	32
2.7.4	Monilukutaito	32
2.7.5	Digitaalinen osaaminen	33
2.7.6	Osallistuminen ja vaikuttaminen	33
3	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	34
3.1	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	36
3.1.1	Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	36
3.1.2	Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.....	37
3.1.3	Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	37
3.1.4	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.....	38
3.1.5	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	38
3.2	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.....	52
3.3	Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	56
3.3.1	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	56
3.3.2	Yhteistyö eri tahojen kanssa.....	58

4 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen 60

- 4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys.....61
- 4.2 Pedagoginen dokumentointi 62
- 4.3 Monipuoliset työtavat 64
- 4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä..... 66
- 4.5 Oppimisen alueet 70
 - 4.5.1 Kielten rikas maailma70
 - 4.5.2 Ilmaisun monet muodot76
 - 4.5.3 Minä ja meidän yhteisömme 80
 - 4.5.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni85
 - 4.5.5 Kasvan, liikun ja kehityn 90
- 4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia..... 97
 - 4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus 101

5 Lapsen tuki 104

- 5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut107
- 5.2 Yhteistyö tuen aikana 111
 - 5.2.1 Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö111
 - 5.2.2 Monialainen yhteistyö..... 113
 - 5.2.3 Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö 115
- 5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa 115
 - 5.3.1 Yleinen tuki 116
 - 5.3.2 Tehostettu tuki 116
 - 5.3.3 Erityinen tuki 116
 - 5.3.4 Tuen muodot 117
- 5.4 Lapsen tuen arviointi 123
- 5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana 125
- 5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista 129

6 Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus132

7 Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa ..136

- 7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen137

Liitteet 142

LIITE 1. Kestävän tulevaisuuden opinvirta 142

LIITE 2. Tiimin pedagogiikan nelikenttä..... 144

LIITE 3. Pedagogiikan tsekkauslista 145

1

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää

kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä⁵.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

5 Varhaiskasvatuslaki 21 ja 23 §

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritetään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä⁸ kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

” Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. ”

6 Varhaiskasvatustilasto 2 §
7 Varhaiskasvatustilasto 21 §
8 Varhaiskasvatustilasto 1 §

1.2 Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasikirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatus suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työkalu työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen

varhaiskasvatussuunnitelman⁹.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹²
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja

otettava huomioon¹³ varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja

⁹ HE 111/2024 vp

¹⁰ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹¹ Laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023) 16 § ja 18–23 §

¹² Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

¹³ Varhaiskasvatuslaki 20 §

kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3). Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus¹⁴. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä¹⁵ annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁶. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁷ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁸ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁵ HE 40/2018

¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

¹⁸ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

Oulun varhaiskasvatussuunnitelma

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu Opetushallituksen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatussuunnitelma on rakennettu siten, että samassa asiakirjassa ovat näkyvillä sekä valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, että Oulun kaupungin linjaukset. Oulun varhaiskasvatuksen yhteiset linjaukset löytyvät perustetekstin jälkeen. Suunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Kuntakohtaisista linjauksista päättää sivistyslautakunta.

Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa laaditaan toimintakauden alussa syyskuun loppuun mennessä varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkentava vuosittainen toimintasuunnitelma. Siihen kirjataan tulevan toimintakauden painopisteet ja toimenpiteet. Alla oleva toimintasuunnitelmapohja on yhteinen kaikille toimintamuodoille.

Jokaiseen päiväkotiin on nimetty vasuvastaava, jonka tehtävänä on huolehtia oman yksikönssä vasutyöskentelystä yhteistyössä päiväkodin johtajan sekä muun henkilökunnan ja huoltajien kanssa. Perhepäivähoidossa vasutyöskentelystä vastaavat perhepäivähoitajat lähiesihenkilöiden kanssa. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa huolehditaan toimintasuunnitelman keskeisten asioiden tiedottamisesta huoltajille.

Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (vasu) päivityksestä vastaa pedagoginen ohjausryhmä. Pedagoginen ohjausryhmä ohjaa, linjaa, kehittää ja arvioi paikallista opetussuunnitelmatyötä sekä nostaa keskusteluun pedagogiikan kehittämiseen ja arvioimiseen liittyviä asioita ja teemoja. Pedagogisen ohjausryhmän tukena toimivat vasuverkostojen vetäjät ja alueelliset vasuverkostot. Vasuverkostot kokoontuvat 2-4 kertaa vuodessa.

Toimintasuunnitelma

Oulun varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu eri toimintamuotojen työtä yhteisesti ohjaavaksi suunnitelmaksi. Suunnitelmassa on huomioitu paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmana toimivat Ilmaisun iloa -materiaalit ja kestävän tulevaisuuden kasvatuksen Opinvirta -materiaalit. Lisäksi lasten ja perheiden hyvinvointiin liittyvät suunnitelmat, kuten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmat, kotouttamisohjelma sekä Oulun kaupungin liikkumisohjelma on huomioitu varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa.

Varhaiskasvatussuunnitelman valmistelu aloitettiin arvioimalla aiempaa suunnitelmaa. Palautetta ja kehitysehdotuksia kerättiin vasuverkostoissa sekä sähköisellä kyselyllä yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoilta. Työhön osallistui useita asiantuntijoita ja työryhmiä, jotka arvioivat ja työstivät tekstejä oman asiantuntemuksensa pohjalta.

Lasten näkemyksiä kerättiin osana lapsiystävällisen kunnan arviointityötä. Lapset ovat keroneet myös mielipiteitään varhaiskasvatuksen suosituimmista leikeistä, lasten ääni kuuluu heille tärkeässä ja merkityksellisessä leikin teemassa. Huoltajat kertoivat näkemyksiään yhdenvertaisesta varhaiskasvatuksesta asiakaskyselyssä.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan eri tasoilla sekä erilaisin menetelmin, jotta toimintaa voidaan kehittää. Arvioinnista kerrotaan tarkemmin luvussa ”Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa”.

”Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan eri tasoilla sekä erilaisin menetelmin, jotta toimintaa voidaan kehittää.”

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁹. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatusturva lain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu²⁰ ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katso muksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin²⁴ osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja²⁵ osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen

¹⁹ Varhaiskasvatusturva laki 23 §

²⁰ Varhaiskasvatusturva laki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

²¹ Varhaiskasvatusturva laki 23 §

²² HE 148/2021, s. 34

²³ Varhaiskasvatusturva laki 23 §

²⁴ Varhaiskasvatusturva laki 23 §

²⁵ Varhaiskasvatusturva laki 15 d §

varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²⁶.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkettä, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkkeitä koskeva suunnitelma²⁷. Siltä osin kuin lääkkeitä koskeva suunnitelma sisältävät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁸. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutusta sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁹. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti³⁰. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkkeitä koskeva suunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä³¹. Varhaiskasvatustien mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä³² oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta

26 Varhaiskasvatustien 23 § ja HE 148/2021 s. 34

27 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

28 Varhaiskasvatustien 41 §

29 Varhaiskasvatustien 23 §

30 Varhaiskasvatustien 15 e §

31 Varhaiskasvatustien 40 §

32 Varhaiskasvatustien 41 §

toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä³³.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa perusteissa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

33 Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma Oulussa

Jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Avoimessa varhaiskasvatuksessa lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan silloin, kun lapsella on tuen tarve.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen vasun laatimisesta ja arvioinnista. Lapsen vasun laadinta on prosessi, johon sisältyy erilaisia työvaiheita. Se sisältää keskustelun ja kirjaamisen lisäksi lapsen vahvuuksien, tarpeiden ja mielipiteiden selvittämistä, havainnointia sekä lapsen aiemman vasun toteutumisen arviointia. Prosessin työstämiseen, havainnointiin, dokumentointiin ja arviointiin osallistuvat kaikki ryhmässä työskentelevät, lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaavat henkilöt. Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa ja kirjaa yhdessä sovitut asiat lapsen suunnitelmaan. Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja käy keskustelut ja saa tarvittaessa ohjausta suunnitelman laadintaan päiväkodin johtajalta tai palvelukoordinaattorilta. Lapsi osallistuu keskusteluihin ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Lapsen vasun laatiminen aloitetaan heti varhaiskasvatuksen alkaessa. Suunnitelma tehdään viimeistään kahdeksan (8) viikon kuluessa varhaiskasvatuksen aloituksesta. Lapsen vasussa painottuvat lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Henkilöstö selvittää lapsen mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen vasuun kirjataan pedagogisia tavoitteita, toimenpiteitä ja menetelmiä sekä tarvittavat tukitoimet. Jos lapsi on vieras- tai monikielinen, suunnitelmassa otetaan huomioon kieli- ja kulttuuritausta, kielelliset taidot ja valmiudet. Monikielisille lapsille tehdään Suomi toisena kielenä -suunnitelma osana lapsen vasua.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia.

Suunnitelmaa arvioidaan kerran vuodessa, tarvittaessa useammin. Luvussa 5 kuvataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjauksia tuen osalta sekä Oulun käytäntöjä tukeen liittyvien hallintopäätösten laatimisprosessissa.

Lapsen siirtyessä toiseen päiväkotiin tai toiselle perhepäivähoitajalle, viimeisin lapsen vasu siirtyy uuteen varhaiskasvatuspaikkaan. Tietojen siirtämisen lähtökohtana on aina yhteistyö huoltajien kanssa ja heidän antamansa suostumus tiedonsiirtoon. Jos huoltaja ei anna lupaa tiedonsiirtoon, uuteen varhaiskasvatuspaikkaan luovutetaan vain ne tiedot, jotka ovat välttämättömiä varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Tiedot tulee aina arvioida jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen. Välttämättömyysvaatimus edellyttää, että tiedolla on merkitystä siirtymishetkellä. Huoltajalle kerrotaan, mitä tietoja luovutetaan ja mihin lakiin tiedon luovutus perustuu (varhaiskasvatuslaki §41). Oulun varhaiskasvatuksen arkiointiohjeet löytyvät sisäisestä intrasta ja yksityisten palveluntuottajien työtilasta.

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

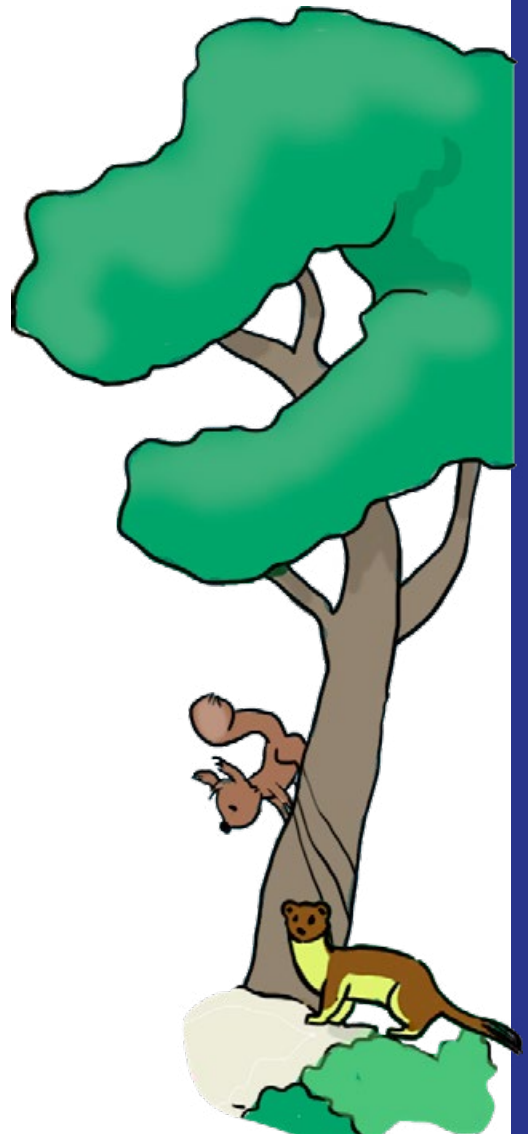
Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma (ryhmävasu) on pedagoginen suunnitelma, joka on käytössä kaikissa Oulun varhaiskasvatuksen ryhmissä. Se on työväline itsearvioinnin, ryhmätyöskentelyn ja pedagogisen suunnittelun tueksi. Ryhmävasu rakentuu lasten yksilöllisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatuista tavoitteista, vahvuuksista ja tuen tarpeista. Näiden pohjalta suunnitellaan ryhmän pedagoginen toiminta, joka tukee lasten kehitystä, oppimista, hyvinvointia ja osallisuutta jokapäiväisessä toiminnassa.

Ryhmävasussa kuvataan:

- miten lasten vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja tavoitteet huomioidaan ryhmän toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
- millaisia pedagogisia ratkaisuja käytetään lasten oppimisen, vuorovaikutustaitojen, leikin, hyvinvoinnin ja osallisuuden tukemiseksi
- miten lapselle ominaiset tavat toimia – leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja ilmaiseminen – näkyvät ryhmän toiminnassa
- miten pienryhmätoiminta järjestetään ryhmässä
- millaiset käytännöt edistävät vuorovaikutusta ja yhteistyötä huoltajien/yhteistyötahojen kanssa?

Ryhmävasu konkretisoi, mitä laadukas pedagogiikka tarkoittaa juuri tässä lapsiryhmässä ja miten yhteiset arvot näkyvät toiminnassa. Ryhmävasu on julkinen asiakirja, eikä siihen kirjata lapsikohtaisia luottamuksellisia tietoja.

Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että ryhmävasu otetaan käyttöön päiväkodissa. Ryhmän opettaja huolehtii, että ryhmävasu laaditaan ja yhdessä sovitut toimintatavat toteutuvat arjessa. Ryhmävasun laatiminen aloitetaan syksyllä kauden alussa, ja sen sisältöä kehitetään, arvioidaan ja muokataan koko vuoden ajan. Ryhmävasua käytetään työvälineenä pedagogisen toiminnan tarkasteluun ja kehittämiseen viikoittaisissa tiimipalaverissa. Perhepäivähoidossa jokainen perhepäivähoitaja laatii oman ryhmävasun.

2

Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee

syрjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä³⁴ sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina³⁵. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatust lain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁶. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen³⁷ koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁸.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen

järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁹. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia⁴⁰ ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta⁴¹ vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomattaessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä⁴². Muista kielistä määrätään luvussa 4.6. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet⁴³ perustuvat

34 Varhaiskasvatust laki 3 §

35 Varhaiskasvatust laki 5 § 4 momentti

36 Varhaiskasvatust laki 1 §

37 Varhaiskasvatust laki 12 §

38 Varhaiskasvatust laki 1 ja 12 §

39 Varhaiskasvatust laki 5 § 2 momentti

40 Varhaiskasvatust laki 50, 52 ja 53 §

41 Varhaiskasvatust laki 50 ja 52 §

42 Varhaiskasvatust laki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

43 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolaki⁴⁴ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta⁴⁵. Suomen perustuslain⁴⁶ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁷, tasa-arvolaki⁴⁸, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁵⁰, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁵¹, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁵² sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁵³.

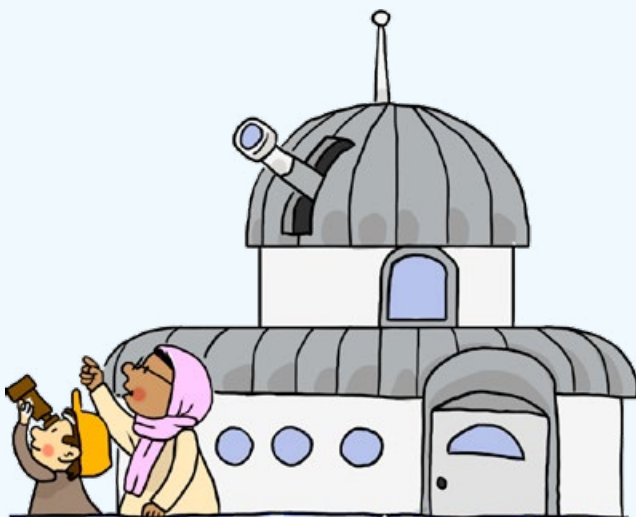
Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁵⁴, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁵⁵. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua

yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen⁵⁶ kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatustalaki⁵⁷, sosiaalihuoltolaki⁵⁸, vammaispalvelulaki⁵⁹, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁶⁰ ja terveydenhuoltolaki⁶¹ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatulaisissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatintaa, toteuttamista ja arviointia.

- 44 Hallintolaki (434/2003)
- 45 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- 46 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §
- 47 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- 48 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- 49 Euroopan ihmisoikeussopimus 1990
- 50 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)
- 51 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)
- 52 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007
- 53 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015
- 54 Varhaiskasvatustalaki 15 a §
- 55 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1
- 56 Varhaiskasvatustalaki 7 §
- 57 Varhaiskasvatustalaki 15 a §
- 58 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- 59 Vammaispalvelulaki (675/2023)
- 60 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)
- 61 Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

Varhaiskasvatustalain⁶² mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille⁶³ varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan⁶⁴ varhaiskasvatuspaikkaa. Huoltajalle on annettava mahdollisuus⁶⁵ osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁶⁶. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁶⁷.

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁶⁸ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

62 Varhaiskasvatustalain 3 §

63 Varhaiskasvatustalain 16 §

64 Varhaiskasvatustalain 17 §

65 Varhaiskasvatustalain 20 §

66 Varhaiskasvatustalain 7 §

67 Varhaiskasvatustalain 10 §

68 Varhaiskasvatustalain 11 §

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁶⁹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁷⁰. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁷¹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia

suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁷² suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua. Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä⁷³ opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁷⁴.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta.⁷⁵ Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne⁷⁶ tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja

ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta⁷⁷ annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoituksien ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁷⁸. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla.

69 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

70 Varhaiskasvatuslaki 25 §

71 Varhaiskasvatuslaki 75 §

72 Varhaiskasvatuslaki 10 §

73 Varhaiskasvatuslaki 7 §

74 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

75 Varhaiskasvatuslaki 1 §

76 Varhaiskasvatuslaki 34, 35 ja 38 §

77 Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

78 Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁷⁹. Varhaiskasvatustilain korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁸⁰. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

”Varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatustilain perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja.”

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettava varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁸¹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁸². Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁸³. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta.

Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoin toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustilain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laajajalaiseemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua⁸⁴ muita enemmän. Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁸⁵.

79 Varhaiskasvatustilain 25 §

80 Varhaiskasvatustilain 2, 25 ja 35 §

81 Varhaiskasvatustilain 1 ja 38 §

82 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

83 Varhaiskasvatustilain 38 §

84 Varhaiskasvatustilain 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

85 Varhaiskasvatustilain 13 §

Varhaiskasvatuksen järjestäminen ja toimintamuodot Oulussa

Oulussa varhaiskasvatus kuuluu sivistys- ja kulttuuripalveluiden kokonaisuuteen. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä noudatetaan lainsäädännön lisäksi valtakunnallisia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2022 sekä Oulun Sivistysohjelmaa. Varhaiskasvatusjohtaja vastaa varhaiskasvatuksen strategisesta johtamisesta Oulussa.

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden johtamisjärjestelmän mukaisesti varhaiskasvatus ja perusopetus on jaettu Oulussa neljälle alueelle: pohjoinen, itäinen, keskinen ja eteläinen. Jokaisella alueella toimii aluepäällikkö, joka johtaa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen operatiivista toimintaa omalla alueellaan. Alueellinen toimintatapa vahvistaa yhteistyötä sekä sivistys- ja kulttuuripalveluiden sisällä että hyvinvointipalveluiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Yhteisenä tavoitteena on edistää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia, tukea heitä monialaisella yhteistyöllä ja toimia yhteisesti sovittujen tavoitteiden mukaisesti.

Varhaiskasvatusta järjestetään kunnallisena ja yksityisenä varhaiskasvatuksena. Varhaiskasvatuksen järjestäminen pohjautuu kaupunginvaltuuston hyväksymään monituottajuuteen. Yksityinen varhaiskasvatus järjestetään pääsääntöisesti palvelusetelitoimintana.

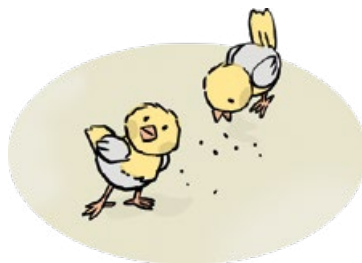
Varhaiskasvatuksen palveluohjaus ohjaa asiakkaan tarvitsemaansa palveluun sekä ohjaa ja valvoo yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita. Yksityisten päiväkotien ja perhepäivähoidon valvonnan sisällöt, toimintakäytännöt ja aikataulut on kirjattu sisäiseen toimintaohjeeseen.

Varhaiskasvatusta järjestetään Oulussa kunnallisena ja yksityisenä palveluna seuraavin toimintamuodoin:

- päiväkotitoiminta
- perhepäivähoito
- avoin varhaiskasvatustoiminta

Varhaiskasvatusta järjestetään inklusiivisen periaatteen mukaisesti siten, että varhaiskasvatus toteutuu pääsääntöisesti lapsen lähialueen päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatusryhmien muodostamista ohjaavat pedagogiset lähtökohdat sekä varhaiskasvatuslaki ja -asetus. Varhaiskasvatusta järjestetään myös jatkettun aukiolon ja ympärivuorokautisen toiminnan päiväkodeissa. Huoltajille ilmoitetaan lapsen varhaiskasvatuspaikka sähköisen palvelun kautta tai postissa toimitettavalla päätöksellä.

Avoin varhaiskasvatus on maksutonta ja tavoitteellista kerhotoimintaa kotihoidossa oleville 2–5-vuotiaille lapsille. Toiminnassa korostuvat leikki, ulkoilu ja turvallinen yhdessäolo. Perhekerhoihin voivat osallistua myös huoltajat.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvista, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁸⁶.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁸⁷

86 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

87 Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua Oulussa

Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan perheen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteistyön merkitystä. Kun huoltajat ja henkilöstö tekevät yhteistyötä, lapsen on helpompi ja turvallisempi kasvaa ja oppia. Yhteistyön kautta muodostetaan yhteinen ymmärrys lapsen kehityksestä, ja elinikäisen oppimisen polku rakentuu jo ensimmäisestä kohtaamisesta lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Lapsiryhmässä sovitetaan henkilö, joka vastaanottaa perheen, tutustuu heihin ja opastaa varhaiskasvatuksen arkeen. Tavoitteena on varmistaa, että lapsen aloitus uudessa ympäristössä sujuu mahdollisimman hyvin, turvallisesti ja lämpimästi, henkilöstön ja muiden lasten tukemana.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa painotetaan huoltajien ja henkilöstön välistä yhteistyötä sekä tiivistä tiedonvaihtoa. Ennen lapsen varhaiskasvatuksen aloitusta perheelle tarjotaan mahdollisuus tutustua varhaiskasvatuspaikkaan. Tutustumisjakso, joka kestää yleensä muutamasta päivästä kahteen viikkoon, luo pohjan hyvälle yhteistyölle ja alkaa, kun ryhmän työntekijä ottaa yhteyttä huoltajiin ja sopii aloituskeskustelun.

Kun lapsi aloittaa avoimessa varhaiskasvatuksessa, työntekijä sopii huoltajien kanssa aloituskeskustelun ennen kerhon alkua. Keskustelussa sovitaan yhdessä, miten lasta tuetaan kasvussa, oppimisessa ja hyvinvoinnissa. Aloituskeskustelu toimii pohjana ryhmän

varhaiskasvatussuunnitelmalle. Kerhosta päiväkotiryhmään siirtyville lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tutustumiskäyntejä uuteen ryhmään.

Yhteistyötä tarvitaan monilla eri tasoilla: henkilöstön välillä, henkilöstön ja huoltajien välillä, eri yksiköiden välillä sekä alueellista ja kaupungin tason yhteistyötä yhtenäisen kasvun ja opin polun takaamiseksi. Jokainen työntekijä on veloitettu toimimaan yhteistyössä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen eri toimijat noudattavat yhteisesti sovittuja toimintatapoja, joilla tuetaan lapsen siirtymistä kotoa varhaiskasvatukseen ja ryhmästä tai toimintamuodosta toiseen. Jokainen varhaiskasvatuksen toimipaikka on veloitettu toimimaan valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin paikallisen suunnitelman mukaisesti.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁸⁸, varhaiskasvatuslain⁸⁹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia⁹⁰ koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuuluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvamisen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä

keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaistun keinoin, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea⁹¹ varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus⁹² saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

88 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

89 Varhaiskasvatuslaki 20 §

90 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

91 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

92 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäemyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁹³. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

” Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. ”

93 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Oulun arvoperusta

Oulussa varhaiskasvatuksen arvopohja rakentuu kaupunkistrategian arvoille **rohkeus, reiluus** ja **vastuullisuus**. Jokaisessa varhaiskasvatussyksikössä käydään arvokeskustelut yksiköiden omien käytäntöjen mukaisesti. Päiväkotien arvot

kirjataan yksiköiden toimintasuunnitelmiin. Alla kuvatut kaupungin arvoihin perustuvat sisällöt ovat syntyneet osana esiopetuksen opetussuunnitelmatyötä. Kaupungin arvoja on avattu tarkemmin myös sivistysohjelmassa.

ROHKEUS	REILUUS	VASTUULLISUUS
• Tuemme lapsen itsetuntemuksen ja itsearvostuksen kehittymistä, taitamisen tunnetta. • Rohkaisemme lasta kehittämään omia vahvuuksiaan. • Luomme turvallisen, innostavan ja kannustavan ilmapiirin, jossa on ilo oppia. • Aikuisten toiminta on ammatillista. Aikuinen omalla esimerkillään vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja asenteisiin.	• Jokainen lapsi saa olla yksilö, jota kunnioitamme ja kuuntelemme. • Kohtelemme jokaista tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti, erilaisuutta arvostaen ja kunnioittaen. • Yhteistyömme perheiden kanssa on avointa, luottamuksellista ja jokaisen perheen arvoja ja kulttuuria kunnioittavaa.	• Turvaamme lapselle parhaat kasvun ja oppimisen edellytykset, havainnoimalla ja vastaamalla herkästi lapsen tarpeisiin. • Jokaisella on vastuu siitä, että kaikilla on hyvä olla, puolustamme heikompaa ja puutumme kiusaamiseen. • Harjoittelemme vastuullisesti toimimista päivittäin kaikissa arjen toiminnoissa ja opimme tekemään kestävän kehityksen valintoja. • Aikuinen on aidosti läsnä.

Taulukko 1. Oulun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvot

”Jokainen lapsi omine vahvuuksineen, mielenkiinnon kohteineen ja haasteineen otetaan huomioon yksilöllisesti. Kaikki lapset ovat erilaisia, mutta silti samanarvoisia.”

- Huoltajan ajatus yhdenvertaisesta varhaiskasvatuksesta

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuessa, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun

kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja koikiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatustilanteiden lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

”Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.”

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁹⁴.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että

lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimisesta sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatusta ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus Oulussa

Varhaiskasvatus rakentuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Näiden osa-alueiden painotus vaihtelee lapsen iän ja eri tilanteiden mukaan. Mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi osa henkilöstön ja lapsen vuorovaikutuksesta tapahtuu perushoitotilanteissa. Varhaiskasvatuksen toimintatapa perustuu pienryhmissä työskentelyyn. Pienryhmäpedagogiikan tavoitteena on tukea lapsen perusturvallisuutta, tunne-elämän kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä luoda rauhallinen ja myönteinen ilmapiiri kaikkeen lasten toimintaan.

Pienryhmätoiminta auttaa henkilöstöä huomiomaan jokaisen lapsen yksilöllisesti ja tarjoaa henkilöstölle mahdollisuuden keskittyä lapseen yksilöllisemmin. Lisäksi se lisää mahdollisuuksia toiminnan yksilöllistämiseen. Pienryhmätoiminta vaatii hyvää yhteistyötä ja yhteistä suunnittelua tiimin jäseniltä.

Pienryhmätoimintaa käytetään kaikissa arjen tilanteissa, kuten leikissä, liikkumisessa, taiteessa, tutkimisessa ja siirtymissä, esimerkiksi ulkoiluun tai ruokailuun siirryttäessä. Tärkeää on lämmin ja aktiivinen vuorovaikutus lasten ja aikuisten välillä.

Pienryhmäpedagogiikan lähtökohtia:

- Pienryhmän koko ja toiminta vaihtelevat joustavasti. Pienryhmien muodostamisen pohjana ovat pedagogiset tavoitteet ja lasten tarpeet esim. leikki- ja vuorovaikutustaidot, kaverit, lapsen tuen tarpeen toteuttaminen
- Pienryhmässä henkilöstöltä edellytetään aktiivista läsnäoloa ja sensitiivisyyttä
- Pienryhmätoiminta tulee suunnitella siten, että sitä voidaan toteuttaa silloinkin, kun joku tiimin henkilöstöstä on pois.

Kuvio 1. Pienryhmäpedagogiikan rakennuspalikat

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisyhteiskunnan toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

” Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. ”

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

2.7.1 Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyytteen ja

olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

2.7.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia

taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

2.7.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

2.7.4 Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää

lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

”Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin.”

2.7.5 Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta. Lasten

kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä.

Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoininnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

2.7.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatus- ja kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja ja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

3

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee

myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria⁹⁵ kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteuttamisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen

kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁹⁶.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1 Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

96 Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

”Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä.”

3.1.2. Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

3.1.3 Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁹⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁹⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisen-sitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

97 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

98 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

3.1.4 Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaan ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

3.1.5 Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana

rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁹⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaisuuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

99 Varhaiskasvatustilaki 10 §

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Oulussa

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään paitsi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan, myös kaupungin omien suunnitelmien ja ohjelmien avulla. Näitä ovat esimerkiksi kaupunkistrategia, sivistysohjelma, hyvinvointisuunnitelma sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.

Oulussa yhteisöllistä toimintakulttuuria kehitetään positiivisen pedagogiikan organisaation PRIDE-teorian avulla. PRIDE-teoriassa on viisi tärkeää osaa: Myönteiset käytänteet (Positive practices), Vuorovaikutus ja yhteistyö (Relationship enhancement), Vahvuudet (Individual attributes), Positiivinen johtaminen ja johtajuus (Dynamic leadership) sekä Myönteiset tunteet ja ilmapiiri (Emotional wellbeing). Näiden kautta tavoitellaan työyhteisöjen hyvinvointia ja sitä kautta edistetään lasten hyvinvointia ja oppimista.

Johtamisella on keskeinen vaikutus toimintakulttuuriin. Päiväkodin johtaja vastaa oman vasualueensa pedagogisesta johtamisesta yhteistyössä apulaisjohtajan ja vasuvastaavan kanssa. Lisäksi erilaiset pedagogiset tiimit ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tukevat päiväkodin johtajaa pedagogiikan johtamisessa ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Pedagoginen johtaminen on toimivien rakenteiden kehittämistä, pedagogisen keskustelun ja tiedon ylläpitämistä, yhteisen osaamisen jakamista ja vahvistamista, yhteisöllisyyden rakentamista sekä toiminnan kehittämistä ja arviointia.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisessä hyödynnetään laajasti eri tahojen asiantuntemusta ja tukea. Varhaiskasvatuksen

kehittäjäopettajat ja kehittämisyksiköt, Alakööki ja Luontokoto, tarjoavat monipuolista pedagogista tukea henkilöstölle. Kehittäjäopettajat järjestävät päiväkodeissa erilaisia toimintoja, työpajoja ja koulutuksia, joiden kautta henkilöstön osaaminen vahvistuu ja pedagoginen työ kehittyy. Lisäksi kaupungin tasolla toimivat työryhmät ja verkostot, kuten vasuverkostot, kestävän tulevaisuuden kasvatuksen Reppu sekä Kulttuurikapsäkki, tukevat kehittämistyötä tuomalla esiin toimipaikkojen kokemuksia ja tarpeita.

Päiväkotien ja perhepäivähoidon toimintakulttuuria rakennetaan ammatillisesti yhteistyössä huoltajien ja muiden alueen toimijoiden kanssa. Tiedon kulku varmistetaan ja lapsen tarpeet huomioidaan erilaisissa siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista toiseen, lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen sekä muissa muutoksissa, kuten loma-aikojen poikkeusjärjestelyissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään ja seurataan monipuolisesti. Päiväkotien ja perhepäivähoidon toimintasuunnitelmat sekä ryhmävasut toimivat pohjana arvioinnille ja kehittämiselle. Toimintakulttuurin kehitystä tarkastellaan myös säännöllisissä kehityskeskusteluissa. Lisäksi tietoa kerätään erilaisilla kyselyillä, kuten Kunta10-kysely ja huoltajille suunnatut asiakaskyselyt. Kyselyiden tuloksia hyödynnetään toimintakulttuurin kehittämisessä.

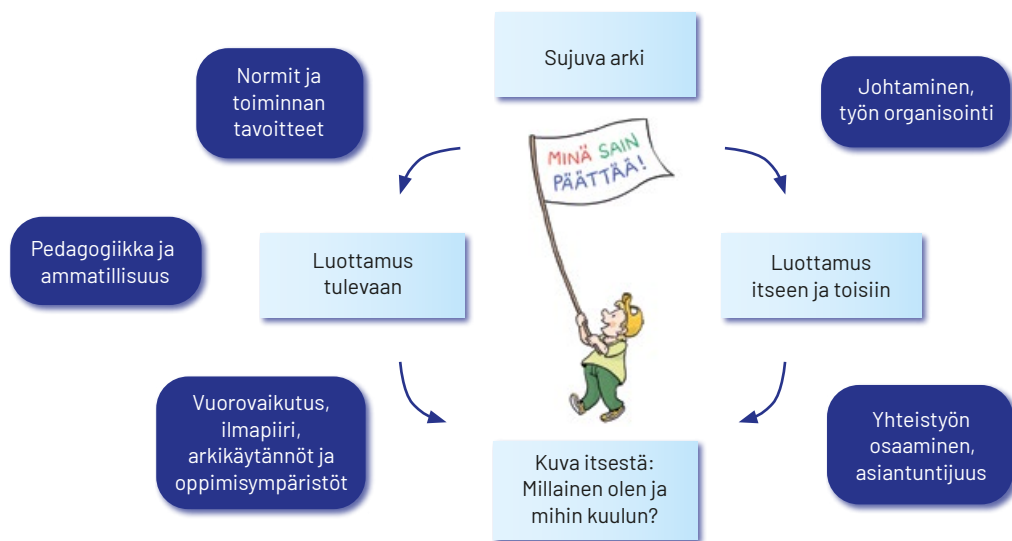
Hyvinvointi ja osallisuus

Oulun varhaiskasvatuksessa painotetaan välittävää toimintakulttuuria, jossa korostuvat lasten hyvinvointi, osallisuus ja inklusiivisuus. Varhaiskasvatuksessa luodaan turvallinen ympäristö, jossa jokainen lapsi voi kasvaa, oppia ja toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Myönteiset vertaissuhteet ja leikki vahvistavat lapsen itsetuntoa sekä osallisuuden kokemusta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on auttaa lasta luomaan käsitystä omasta itsestään ja vahvuuksistaan ja arvostamaan näitä myös muissa ihmisissä.

Hyvinvoinnin perusta on sujuva arki, onnistumisen kokemukset, hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen sekä myönteinen palaute. Luottamus itseen ja toisiin rakentuu arjen kohtaamisissa. Lapsen mielen hyvinvointia edistetään vahvistamalla

leikkiä, osallisuutta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä turvallisuuden tunnetta yhteisössä.

Toimintakulttuuria kehitetään keräämällä säännöllisesti ja suunnitelmallisesti kokemuksellista hyvinvointitietoa lapsilta, huoltajilta ja henkilöstöltä, jotta voidaan tunnistaa ja vahvistaa lasten hyvinvointia tukevia tekijöitä sekä kehittää pedagogisia ja toiminnallisia ratkaisuja. Toimintakulttuurin kehittäminen perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon, mikä vahvistaa lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia tukevia asioita. Välittävä toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Välittävän toimintakulttuurin teemat on kuvattu Hyvinvoinnin kehässä.

Hyvinvoinnin kehä

Osallisuus

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lapsen edun toteutuminen on toiminnan lähtökohtana varhaiskasvatuksen arjessa. Lapsiystävällisenä kuntana sitoudumme lisäämään lasten tietoisuutta heidän oikeuksistaan ja vahvistamaan lasten mahdollisuuksia vaikuttaa ikätasonsa mukaisesti omaan elämäänsä, lähiympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua toimintaan, mutta myös oikeus olla osallistumatta. Henkilöstöllä on vastuu toiminnan tavoitteellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta, ja jokaisen työntekijän velvollisuus on tutustua lapsen oikeuksiin sekä huolehtia niiden toteutumisesta päivittäisessä varhaiskasvatuksen toiminnassa.

Huoltajien osallisuus on tärkeä osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Yhteistyö huoltajien kanssa mahdollistaa sen, että lapsen tarpeet ja näkemykset tulevat kuulluiksi ja huomioituiksi toiminnassa. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua esimerkiksi lapsen vasun laadintaan, palautekyselyihin sekä päiväkodin ja perhepäivähoidon kehittämistyöhön. Näin huoltajien kokemukset ja näkemykset vahvistavat toimintakulttuuria ja tukevat lasten hyvinvointia.

Lapsen oikeuksien mukaan lapsella on oikeus hyvään elämään ja kehittymiseen sekä osallisuuteen. Varhaiskasvatuksessa lapsen hyvään elämään kuuluvat kaverit ja leikki sekä ryhmään kuuluminen ja kuulluksi tuleminen. Oulun varhaiskasvatuksessa kerättiin 3–6-vuotiaiden lasten näkemyksiä lasten oikeuksista keskustelukorttien avulla. Päiväkotiryhmissä lasten vastaukset koottiin ryhmäkeskusteluiden kautta. Lasten oikeuksien ryhmäkeskusteluaiheita olivat mm.

Lapsilla on oikeus leikkiin, vapaa-aikaan ja lepoon.

Jokaisella lapsella on oikeus elää turvassa.

Jokaisella lapsella on oikeus huolenpitoon ja hoitoon.

Jokaisella lapsella on oikeus olla oma itsensä ja samanarvoinen kuin muut.

Lapset kokevat, että lasten hyvään arkeen ja hyvinvointiin kuuluvat:

- Leikkiminen, lepo ja ruoka
- Aikuisen hoiva, läsnäolo, huolenpito ja ohjaaminen
- Kaverit
- Liikkuminen leikin ja luonnossa tapahtuvan toiminnan kautta
- Turvalliset aikuiset ja säännöt päiväkodissa sekä kotona –tuovat turvaa
- Perhe ja sukulaiset (isä, äiti, sisarukset, isovanhempi)
- Turvallinen ilmapiiri, jossa voi näyttää tunteita ilman että hermostutaan
- Läheisyys, syli ja lohdutus

”Ei tarvi olla samanlainen kuin muut, saa olla erilainen.”

”Oikeus olla oma itsensä tarkoittaa, että tykkää toisista ja itsestä. Lasten on hyvä olla ryhmässä, jossa on tutut aikuiset. Päiväkodin ryhmät ovat hyviä.”

Osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, jossa lapset ja henkilöstö toimivat yhdessä. Lasten osallistumisen ja vaikuttamisen

toteutuminen rakentuu monin eri tavoin lasten ikätaso huomioiden.

Osallisuus on lapsen oikeus, mutta sen toteutuminen edellyttää työntekijältä aktiivista asennetta ja konkreettisia tekoja sekä halua kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja ja rakenteita työssään.

Osallisena jokainen lapsi tulee huomatuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi omana itsenään. Tunnistetaan lasten vahvuuksia ja onnistumisen kokemuksia. Osallisuus on yhteistä suunnittelua, yhdessä tekemistä, yhdessä elämistä – jokainen on tärkeä yhteisönsä jäsen -osallisuuden taito kehittyy osallisuuden kokemuksen kautta.

Lapsen kuulemiseen tarvitaan välittävä, kannustava ja turvallinen ilmapiiri. Lasten havainnointi ja kuunteleminen toteutuu osana ryhmän toiminnan suunnittelua. Osallisuutta on lasten arvostava kohtaaminen, lapsi tulee kuulluksi omista asioista ja myös lapsiryhmänä.

Kaikki lähtee aikuisten luomasta toimintakulttuurista -lasten oikeuksista kerrotaan, luodaan olosuhteet ja ilmapiiri osallisuudelle myönteiseksi. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa.

Osallisuuden ja vaikuttamisen toteutumisen rakentuminen varhaiskasvatuksessa

Lasten osallisuuden polku varhaiskasvatuksessa

Lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksentekoprosessissa

Osallisuus on lapsen oikeus, mutta sen toteutuminen edellyttää henkilöstöltä aktiivista asennetta ja konkreettisia tekoja. Vastuu lapsista säilyy henkilöstöllä kaikilla tasoilla. Osallisuus ja vaikuttaminen on jatkuva asenne ja lapsiystävällisen kunnan "elämäntapa".

Lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin

Mahdollistaessaan lasten osallistumisen suunnitteluun ja päättämiseen, henkilöstö luopuu vallastaan ohjata ylhäältäpäin lasten toimintaa. Lasten osallisuutta tulee edistää luomalla käytäntöön sellaisia pedagogisia rakenteita, joiden kautta lasten vaikuttamismahdollisuudet ja osallisuuden kokemukset lisääntyvät.

Lasten mielipiteet otetaan huomioon

Henkilöstö rakentaa omia suunnitelmiaan lapsilta saamiensa aloitteiden, tarpeiden ja kiinnostuksenkohteiden pohjalta ja antaa lapsille palautetta siitä, miten heidän ajatuksensa vaikuttavat toimintaan ja arkeen.

Lapsia tuetaan ilmaisemaan näkemyksiään

Henkilöstö mahdollistaa toiminnallaan lasten luottamuksen syntymisen sekä luo vuorovaikutustilanteita, joissa lapset kokevat, että heidän asiansa halutaan kuulla ja heidän ilmaisullaan on merkitystä.

Lapset tulevat kuulluksi

Lasten kohdalla kysymys on nähdä ja kohdataks tulemisesta. Henkilöstön havainnointitaidot ja kyky lukea lasten ilmaisua kokonaisvaltaisesti ovat tärkeitä ammatillisia valmiuksia.

Kiusaamiselta ja häirinnältä suojaaminen

Kiusaamisella tarkoitetaan toistuvaa ja tarkoituksellista toimintaa, jossa lasta loukataan, satuetaan tai suljetaan ulkopuolelle. Kiusaamiseen liittyy usein lasten välinen vallan epätasapaino, joka voi ilmetä esimerkiksi iän, fyysisen voiman, sosiaalisen aseman tai ryhmädynamiikan kautta. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää erottaa yksittäiset ristiriitatilanteet kiusaamisesta, mutta kaikki loukkaava toiminta otetaan vakavasti ja siihen puututaan johdonmukaisesti.

Kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta suojaaminen on koko henkilöstön yhteinen tehtävä. Se edellyttää aikuisilta aktiivista havainnointia, aitoa läsnäoloa, lasten kuuntelemista sekä tilanteisiin puuttumista aina, kun epäasiallista tai loukkaavaa toimintaa ilmenee. Kiusaaminen ja häirintä voivat ilmetä esimerkiksi loukkaavina sanoina, ilmeinä tai eleinä, toisen pois jättämisenä leikeistä tai fyysisenä toimintana, kuten tönimisenä. Minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei hyväksytä, ja kaikki lasten turvallisuutta uhkaavat tilanteet edellyttävät välitöntä puuttumista.

Väestöliiton [Pisarapuuttumisen mallia](#) käytetään apuna puuttumisessa, kun lasten välisessä vuorovaikutuksessa ilmenee syrjivää, epäasiallista tai loukkaavaa toimintaa. Usein ikävät tai alistavat tavat syntyvät huomaamatta pienissä hetkissä leikin tai muun toiminnan lomassa. Mallin keskeinen periaate on, että jokaiseen ikävään tilanteeseen puututaan välittömästi ja johdonmukaisesti. Pisarapuuttuminen rakentuu tilanteeseen puuttumisesta, yhteisestä keskustelusta sekä tilanteen tarkastelusta kaikkien osapuolten näkökulmista. Lopuksi mietitään yhdessä parempia tapoja toimia. Ketään ei syyllistetä, vaan tilannetta käsitellään yleisellä tasolla. Näin opitaan yhdessä, miten voi toimia paremmin.

Ristiriitatilanteiden käsittelyssä pyritään toimintatapaan, jossa lapsia autetaan tunnistamaan ja

sanoittamaan tunteita, ymmärtämään tekojensa vaikutukset muihin, ottamaan vastuuta toiminnastaan sekä etsimään yhdessä ratkaisuja tilanteen korjaamiseksi ja suhteiden eheyttämiseksi. Varhaiskasvatuksessa tätä voidaan tukea esimerkiksi MiniVerso-toiminnan avulla.

Lapsen vihjeet tai kertomukset kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta on otettava aina vakavasti. Turvallisen ja hyväksyvän ilmapiirin luominen on varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtävä. Laadukas pedagogiikka ja tiivis yhteistyö huoltajien kanssa ovat tärkeä osa kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Huoltajien kanssa tulee keskustella lapsen turvallisuuden kokemuksista varhaiskasvatuksessa.

Kiusaamisen ennaltaehkäisyssä olennaista on tukea lasten vertaissuhteita sekä vahvistaa turvallisuuden tunnetta ja yhteisön hyvinvointia. Tunne-, vuorovaikutus- ja turvataitojen johdonmukainen ja säännöllinen harjoittelu on keskeinen osa tätä työtä ja tukee lasten valmiuksia toimia rakentavasti erilaisissa tilanteissa. Henkilöstö havainnoi aktiivisesti lasten vertaissuhteita ja kiinnittää huomiota tilanteisiin, joissa lapsi jää toistuvasti yksin tai ryhmän ulkopuolelle. Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua leikkiin ja yhteiseen toimintaan sekä kokea kuuluvansa ryhmään. Ryhmän myönteinen ja turvallinen ilmapiiri sekä hyvä yhteishenki rohkaisevat lapsia kertomaan aikuisille, mikäli he kokevat kiusaamista tai häirintää. Selkeä päivärytmi ja pienryhmätoiminta tukevat lasten arjen sujumista ja auttavat heitä ennakoimaan ja suunnittelemaan toimintaansa yhdessä turvallisten aikuisten kanssa.

Oulun kaupungissa ja varhaiskasvatuksessa on laadittu **turvallisemman ja rohkeamman tilan periaatteet**, jotka huomioidaan toimipaikan ja ryhmän toiminnassa. Jokaisessa päiväkodissa ja perhepäivähoidon yksikössä laaditaan ryhmäkohtainen suunnitelma niistä konkreettisista toimenpiteistä, joilla kiusaamista ja

häirintää ehkäistään. Nämä kirjataan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyä sekä tunne-

vuorovaikutus- ja turvataitokasvatuksen toteutumista arvioidaan säännöllisesti osana yksikön toimintakulttuurin kehittämistä.

Turvallisemman tilan periaatteet

Rakennamme luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Huolehdimme lämpimästä ja sensitiivisestä vuorovaikutuksesta. Kohtaamme toisemme moninaisuutta arvostaen.

Luotamme

Toisiimme, huoltajiin ja lapsiin. Olemme luottamuksen arvoisia. Jokainen on omana itsenään yhtä tärkeä palanen, jotta olemme ME.

Arvostamme

Erlaisia mielipiteitä ja näkökulmia oppien toisiltamme. Emme nola ketään puheilla tai teoilla. Pyydämme anteeksi, jos olemme tahallisesti tai tahattomasti loukanneet muita.

Kunnioitamme

Ihmisten moninaisuutta ja jokaisen fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta.

Toimimme

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon puolesta. Emme hyväksy kiusaamista tai eriarvoista kohtelua. Kun huomaamme kiusaamista tai syrjintää, puutumme tilanteeseen.

NÄIN ME
TOIMIMME

Tunne- ja vuorovaikutustaidot

Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat keskeinen osa lasten hyvinvointitaitoja ja niiden tavoitteellinen opettaminen vahvistaa lasten kokonaisvaltaista kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Näiden taitojen oppimisessa ratkaisevaa on lasten kanssa työskentelevien aikuisten toiminta, esimerkiksi ja tapa olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Ryhmässä on tärkeää luoda ilmapiiri, jossa lapset tietävät, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja arvokkaita. Tunteet ovat olennainen osa ihmisenä

olemista, ja kaikista tunteista voidaan puhua. Tunteiden sanoittaminen ja hyväksynnän osoittaminen lapsen tunteita kohtaan arjen tilanteissa on merkityksellistä tunnekasvatusta. Lasta opetetaan tunnistamaan, nimeämään, hyväksymään, ilmaisemaan ja säätelemään tunteita. Myös omien ajatusten, toiveiden ja tarpeiden ilmaisua on tärkeää tukea.

Lapselle tulee kertoa sekä myönteisistä että kielteisistä tunteista. Myönteisten tunteiden vahvistaminen on tärkeää lapsen hyvinvoinnin

kannalta. Kielteisten tunteiden käsittely puolestaan helpottuu usein, kun aikuinen kuuntelee lasta ja osoittaa ymmärrystä. On tärkeää luoda uskoa siihen, että lapsi selviää myös haastavista tunteista ja tilanteista. Lapset tarvitsevat tunteiden säätelyssä aikuisen tukea. Kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta kaikki tunteiden seurauksena tehdyt teot eivät. Lasta opetetaan tunnistamaan tunteen ja toiminnan välinen ero.

” Ryhmässä on tärkeää luoda ilmapiiri, jossa lapset tietävät, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja arvokkaita. ”

Henkilöstö huomioi työssään, että lasten käyttäytymiseen voivat vaikuttaa erilaiset elämäntilanteet ja kokemukset. Aikuinen kohtaa lapsen sensitiivisesti, tukee hänen turvallisuuden tunnettaan ja auttaa lasta säätämään tunteitaan haastavissa tilanteissa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä kaverisuhteita monipuolisin menetelmin. Päivittäisessä työssä hyödynnetään lasten toiminnan havainnointia, kuvia, erilaisia leikkejä ja pelejä, draamakasvatusta, satuja sekä kaveri- ja tunnetaitomateriaaleja. Vuorovaikutustaitojen opettamisessa hyödynnetään aktiivisesti arjen tilanteita, joissa henkilöstö ohjaa ja tukee lasta harjoittelemaan rakentavaa ja toiset huomioivaa toimintaa. Lasten kanssa harjoitellaan hyviä tapoja, toisten huomioon ottamista, leikkiin liittymistä ja osallistumista sekä ristiriitatilanteiden käsittelemistä yhdessä. Tasavertaisuuden, yhteistoiminnallisuuden ja osallisuuden periaatteet ohjaavat kaikkia lapsiryhmän toimintoja ja luovat perustan myönteiselle ja turvalliselle vuorovaikutukselle.

Liikkuminen

Varhaiskasvatuksessa toimitaan valtakunnallisten varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten mukaisesti. Liikkumisen avulla luodaan pohjaa liikunnalliselle elämäntavalle ja tuetaan lasten motoristen taitojen kehitystä sekä terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten liikkumisen iloa.

Päiväkodin johtaja vastaa yksikkönsä liikunnallisen toimintakulttuurin kehittämisestä ja varmistaa henkilöstön valmiudet tukea lasten liikkumista ja motoristen taitojen kehittymistä. Johtaja mahdollistaa arjen rakenteet ja resurssit, jotka tukevat lasten päivittäistä liikkumista. Hän seuraa ja arvioi toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa ja käynnistää tarvittavat kehittämistoimet.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö huolehtii siitä, että kaikilla lapsilla on päivittäin mahdollisuus monipuoliseen, reippaaseen ja vauhdikkaaseen fyysiseen aktiivisuuteen. Toimintaa suunnitellaan sekä sisä- että ulkotiloihin siten, että liikkuminen lisääntyy ja istuminen vähenee. Erityisesti kiinnitetään huomiota vähän liikkuviin lapsiin. Henkilöstö osallistuu lasten liikuntaleikkeihin, toimii esimerkkinä liikkumalla itse ja puhuu liikkumisesta myönteisesti arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia liikuntamuotoja, ja myös huoltajia kannustetaan koko perheen yhteiseen liikkumiseen.

Varhaiskasvatukseen on laadittu yhteinen liikkumisen vuosikello, joka ohjaa ikätasosten, monipuolisten ja suunnitelmallisten motoristen taitojen harjoittelua eri vuodenaikoina. Lasten motoristen perustaitojen harjoittelu ja havainnointi ovat osa päivittäistä toimintaa, ja oppimisympäristö suunnitellaan tukemaan lasten omaehtoista liikkumista. Tämä näkyy muun muassa siinä, että liikuntavälineet ovat helposti lasten saatavilla ja käytettävissä. Puoli päivää pihalla-toimintamalli tukee varhaiskasvatuksen liikunnallisen elämäntavan toteutusta.

Perhepäivähoidossa liikutaan aktiivisesti päivittäin lähiympäristössä, ja päiväkotien saleissa voidaan järjestää monipuolisia mahdollisuuksia liikkumiseen. Jokaisessa päiväkodissa on liikuntakasvatuksen yhteyshenkilö, joka edistää liikuntakasvatusta yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet liikkumisen toteuttamiseksi kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan ja niitä arvioidaan säännöllisesti. Toimintaa voidaan arvioida vuosittain esim. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman Nykytilan arvioinnin avulla.

Kestävän tulevaisuuden kasvatus

[Kestävän tulevaisuuden opinvirta](#) ohjaa varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kestävän tulevaisuuden kasvatusta. Opinvirta sisältää ekologisen kestävyiden keskeiset teemat, jotka ovat luontosuhteen vahvistaminen, kiertotalous ja ilmasto-osaaminen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi lasten kanssa toteutettavia luontoretkeä, arjen valintoihin liittyvää keskustelua, materiaalien uudelleenkäyttöä leikeissä ja askartelussa sekä ilmastoon ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvien ilmiöiden tarkastelua

lapsille sopivalla tavalla. Lisäksi opinvirta tuo esiin monialaisia verkostoja ja yhteistyömahdollisuuksia, joiden kautta henkilöstö voi jakaa kokemuksia ja kehittää toimintaansa yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

Kestävän tulevaisuuden kasvatuksessa otetaan huomioon kestävän tulevaisuuden eri ulottuvuudet: ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Luonnossa leikkiminen, liikkuminen, tutkominen ja luova toiminta antaa kokemuksia, jonka kautta syntyy myönteinen luontosuhde. Se luo pohjan kestäväälle elämäntavalle. Luonto toimii monipuolisena, muuntuvana ja joustavana pedagogisena leikki- ja oppimisympäristönä, joka tukee lasten aktiivisuutta, luovuutta ja motoristen taitojen kehittymistä.

Arjen ympäristöä säästävät ja ympäristökuormitusta vähentävät toimet kuuluvat taloudelliseen ja ekologiseen ulottuvuuteen. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys korostavat hyvinvointia

ja osallisuutta, hyviä tapoja, toisten huomioon ottamista ja kulttuurien moninaisuuden kunnioittamista sekä omien kulttuuriperinteiden vaalimista. Sosiaalinen kestävyys on myös lasten yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua ja kehittyä sekä lasten oikeuksien ja tasa-arvon vahvistamista. Henkilöstö tukee lasten osallisuutta ja hyvinvointia edistämällä hyvää vuorovaikutusta, mikä auttaa ehkäisemään eriarvoisuutta, syrjäytymistä ja kiusaamista.

Jokaisessa päiväkodissa on kestävän tulevaisuuden kasvatuksen yhteyshenkilö sekä ekotokitoimintaan koulutettu henkilö, jotka edistävät kestävän tulevaisuuden kasvatusta yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet kestävän tulevaisuuden kasvatuksen toteutumiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan ja niitä arvioidaan säännöllisesti. Kirjaus sisältää konkreettisia toimia ja suunnitelmia kestävän tulevaisuuden kasvatuksen edistämiseksi.

Kulttuurikasvatus

Kulttuurikasvatuksen tavoite on vahvistaa lapsen kulttuurista osaamista ja identiteettiä sekä tukea luovuutta ja hyvinvointia. Leikillä ja ilmaisulla sekä vuorovaikutuksen tukemisella on keskeinen asema kulttuurikasvatuksessa. Kulttuurikasvatus perustuu laajaan kulttuurikäsitteeseen, joka sisältää tiedot, taidot, tavat, sekä yhteiskunnan arvot ja normit. Esimerkiksi kieli, taide, liikkuminen sekä erilaiset katsomukset ja uskonnot ovat kulttuuria.

Kulttuurikasvatus rakentaa myös yhteisöllisyyttä. Kun lapset jakavat kokemuksia, tarinoita, juhlia ja arjen tapoja, he oppivat ymmärtämään sekä omaa että toisten kulttuuria. Yhteiset kokemukset, kuten laulut, leikit, taideprojektit tai retket kulttuurikohteisiin, antavat lapsille tunteen ryhmään kuulumisesta ja osallisuudesta. Tämä vahvistaa turvallisuuden tunnetta ja luo pohjaa myönteisten vuorovaikutustaitojen kehittymiselle.

Lastenkulttuurilla tarkoitetaan sekä lasten tekemää että lapsille tehtyä taidetta, lasten omaa kulttuuria ja lapsille suunnattua kulttuuritarjontaa varhaiskasvatuksen toimipaikassa, lähiympäristössä ja kulttuurilaitoksissa.

Taidekasvatus kuuluu kulttuurikasvatukseen. Niihin sisältyvät lapsen oma ja ryhmän yhteinen taiteellinen toiminta sekä taitojen harjoittaminen leikin avulla. Myös kulttuuriperintökasvatus on kulttuurikasvatusta, näkökulmina oululaisuus, kulttuuriperintö, historiatietoisuus, kulttuurien moninaisuus ja kotikansainvälisyys sekä tapa-kulttuuri.

Kulttuuri muovautuu ja uutta kulttuuria syntyy jatkuvasti. Laadukas kulttuurikasvatus huomioi sekä kulttuuriperinnön että lasten aloitteet ja näkökulmat kulttuurin uudistamisessa. Kulttuurikasvatus kehittää osaltaan lapsen tulevaisuustaitoja ja kykyä kohdata muutoksia sekä löytää luovia ratkaisuja.

Kulttuurikasvatus on osa varhaiskasvatuksen oppimiskokonaisuuksia ja sisältyy koko toimipaikan toimintakulttuuriin kokopäiväpedagogisesti. Oulussa on laadittu laadukkaan ja monipuolisen kulttuurikasvatuksen tueksi Ilmaisun iloa -julistet sekä -opas, jotka tukevat ja opastavat kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa ja arvioinnissa. Ilmaisun iloa -materiaalit toimivat Oulun varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmana.

Jokaisessa päiväkodissa on kulttuurikasvatuksen yhteyshenkilö, joka edistää kulttuurikasvatusta yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet kulttuurikasvatuksen toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan ja niitä arvioidaan säännöllisesti.

Digipedagogiikka

Digipedagogiikkaa voidaan harjoitella monella tavalla. Kaikki harjoittelu ei vaadi digilaitteita, vaan taitoja voidaan opetella myös ilman niitä. Digitaalisuus on osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja oppimisympäristöjä. Laitteet, sovellukset ja digitaaliset oppimisympäristöt tukevat lapsen kehitystä ja oppimista. Ne on valittu varhaiskasvatukseen pedagogisin perustein. Varhaiskasvatuksessa käytetään vain kaupungin opetuskäyttöön hankkimia laitteita. Henkilöstön osaamista vahvistetaan koulutuksilla ja tukimateriaaleilla. Oulun varhaiskasvatuksen digipedagogiikan käsikirjaan on koottu keskeiset ja ajantasaiset linjaukset ja toimintatavat, joita varhaiskasvatuksessa noudatetaan.

Oulussa digitaalisuutta edistetään Välkyt-toimintamallin avulla. Mallissa painotetaan digilaitteiden vastuullista ja turvallista käyttöä. Välkyt-toiminnassa hyödynnetään myös STEAM-mallia, jossa digipedagogiikkaa käytetään monipuolisesti eri oppimisen alueilla projektityöskentelyn tukena. Digitaalisia laitteita ja ympäristöjä käytetään aina henkilöstön ohjauksessa. Henkilöstö näyttää omalla toiminnallaan esimerkkiä siitä, miten laitteita käytetään turvallisesti ja vastuullisesti.

Digitaalinen osaaminen

Lapsen digitaalinen osaaminen kehittyy vähitellen arjen kokemuksissa, yhteisessä tutkimisessa ja ohjatussa toiminnassa. Varhaiskasvatuksessa lasta autetaan tunnistamaan, mitä digitaalisia laitteita ja teknologioita hänen ympärillään on, mihin niitä käytetään ja miten ne liittyvät ihmisten arkeen.

Digitaalisen osaamisen vahvistamisessa painottuvat lasten ihmettely, ongelmanratkaisu, luova ajattelu ja yhdessä tekeminen. Lapsi saa harjoitella esimerkiksi tiedon etsimistä, havaintojen dokumentointia, omien ideoiden näkyväksi tekemistä sekä digitaalisten sisältöjen tarkastelua ja tuottamista ikätasoisesti. Samalla vahvistuvat myös lapsen vuorovaikutustaidot, osallisuus ja monilukutaito.

Varhaiskasvatuksessa digitaalinen osaaminen tarkoittaa muutakin kuin laitteiden käyttöä. Lapsi opettelee tutkimaan, mitä teknologia on, mihin sitä käytetään ja miten sitä käytetään turvallisesti. Toiminta perustuu leikkiin, tutkimiseen, kokeilemiseen ja lasten omiin kiinnostuksen kohteisiin.

Medialukutaito

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan leikin kautta erilaisiin mediasisältöihin, kuten kuviin, videoihin, ääniin ja musiikkiin. Mediakriittisyyttä opetellaan tutustumalla monipuolisesti tosiin sekä kuvitteellisiin ja ihmisen luomiin mediasisältöihin, joita tutkitaan ja niistä keskustellaan yhdessä. Lasten kanssa harjoitellaan monipuolisesti vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja ja luodaan turvallinen sekä rohkaiseva ympäristö jokaisen omalle ilmaisulle.

Lasten kanssa harjoitellaan leikkillisesti tuottamaan itse mediasisältöjä, kuten digitaalisia kirjoja, piirroksia tai kuva- ja videoesityksiä. Toiminnassa huomioidaan lapsia kiinnostavat media-aiheet. Digiturvataitoja sekä turvallista median käyttöä harjoitellaan keskustelemalla ikärajoista ja yksityisyyden suojaamisesta, median herättämistä tunteista sekä tekijänoikeuksien noudattamisesta esimerkiksi pyytämällä lapsen lupa oman työn julkaisemiseen.

Ohjelmointiosaaminen

Ohjelmointiosaamisen taitoja, kuten ajattelun taitoa ja loogista päättelykykyä, harjoitellaan laaja-alaisesti erilaisissa oppimisympäristöissä myös ilman digitaalisia laitteita tai sovelluksia.

Lasten kanssa pohditaan leikin avulla syy-seuraussuhteita, tuotetaan ja tunnistetaan säännön mukaisesti toistuvia toimintasarjoja sekä luokitellaan, vertaillaan ja järjestellään asioita tietyn perustein. Lapsia kannustetaan tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja ratkomaan ongelmia yhdessä kokeillen ja pohtien. Lasten kanssa tunnistetaan ja nimetään ympäristössä esiintyviä digitaalisia ja teknisiä laitteita sekä tutkitaan, mitä ne tekevät ja miksi.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan yhteistyössä perheiden kanssa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Opetushallituksen (2025) suositukset vapaa-ajan digitaalisten laitteiden käytöstä. Huoltajien kanssa käydään keskustelua vapaa-ajan digilaitteiden käytöstä ja tuodaan esille, mitä digipedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa tarkoittaa ja miten se eroaa vapaa-ajalla tapahtuvasta digilaitteiden käytöstä. Henkilöstö hyödyntää digitaalisia laitteita ja ympäristöjä tavalla, joka aktivoi lapsia, huomioi heidän osallisuutensa ja liittyy varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan. Henkilöstö on aina mukana käyttämässä laitteita yhdessä lasten kanssa. Digipedagogiikan eri osa-alueiden harjoittelu ei aina edellytä laitteiden käyttöä, vaan osa-alueita harjoitellaan monipuolisin tavoin myös ilman digivälineitä.

Jokaisessa päiväkodissa on digipedagogiikan yhteyshenkilö, joka edistää digipedagogiikan toteuttamista yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet digipedagogiikan toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan ja niitä arvioidaan säännöllisesti.

Kansainvälisyyskasvatus

Lasten kansainvälisyyttä sekä tietoisuutta omasta ja muiden kulttuureista edistetään toiminnassa leikin ja toiminnallisten menetelmien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua moninaiisiin kieliin ja kulttuureihin. Ryhmässä voidaan tutustua kulttuurien leikkeihin, lukea satuja

eri maista, kuunnella monikielisiä lauluja ja tarkastella kuvia kulttuureihin liittyvistä asioista.

Erilaisia juhlia ja tapoja käsitellään lapsilähtöisesti vuodenkierron aikana. Ryhmässä voidaan huomioida lasten perheissä vietettyjä juhlia ja tutustua niihin monipuolisesti. Huoltajia voidaan kutsua mukaan kertomaan omasta kielestään, kulttuuristaan tai ammatistaan lapsille sopivalla tavalla.

Lasten omat kokemukset, kielet ja kulttuuritautat huomioidaan oppimisympäristöjen suunnittelussa ja muokkaamisessa. Ryhmätiloissa voi olla esillä monia kieliä kuvien, sanojen ja symbolien avulla, esimerkiksi lasten nimet heidän omilla kielillään, monikielisiä tervehdyksiä tai kirjoja eri kielillä.

Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään omaa äidinkieltään ja muita lasten osaamia kieliä leikeissä ja vuorovaikutuksessa sekä osoittaa kiinnostusta lasten taustoja kohtaan. Näin vahvistetaan lasten osallisuutta, identiteettiä ja myönteistä suhtautumista monikulttuurisuuteen.

[Oulusta maailmalle](#) – sivustolle on koottu materiaalia henkilöstölle varhaiskasvatuksen kansainvälisyyskasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen tueksi. Varhaiskasvatuksessa voidaan myös hyödyntää maailmankoulun matkalaukkuja, jotka jakaantuvat viiteen eri teemaan: lapsen oikeudet, moninaisuus, rauha ja tunnetaidot, vastuullisuus ja kestävyys sekä viestintä.

Jokaisessa päiväkodissa on kansainvälisyyskasvatuksen yhteyshenkilö, joka edistää kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamista yhdessä henkilöstön kanssa. Toimipaikkakohtaiset toimenpiteet kansainvälisyyskasvatuksen toteuttamiseen kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmaan.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö¹⁰⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokeamiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella

yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesääteilyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

”Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon.”

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

100 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina. Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöt Oulussa

Varhaiskasvatusympäristö käsittää fyysisen lähiympäristön, psyykkisen ilmapiirin sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen. Hyvin rakennettu oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden toimia kehitysvaiheelleen sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on vastuu ja velvollisuus edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista kaikissa ympäristöissä ja tilanteissa, joissa lapsen kanssa toimitaan päivän aikana.

Henkilöstön tehtävänä on suunnitella ja luoda varhaiskasvatusympäristö, jossa pysyvät, toistuvat ja ennakoitavat asiat lisäävät lapsen turvallisuuden ja hallinnan tunnetta. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa huomioidaan lapsiryhmän kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus esimerkiksi materiaalivalinnoissa, kuvallisessa viestinnässä, leikeissä ja juhlaperinteissä.

Oppimisympäristöjen suunnittelussa on huomioitava myös sukupuolisensitiivisyys. Tämä tarkoittaa sitä, että tilat, materiaalit ja toimintatavat suunnitellaan niin, etteivät ne vahvista sukupuolistereotypioita, vaan tukevat kaikkien lasten yksilöllistä kehitystä ja osallisuutta.

Varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota piha-alueiden ja lähiympäristön hyödyntämiseen oppimisessa. Tavoitteena on Puoli päivää pihalla – toimintamallin toteutuminen eli oppimisen ja oppimisympäristöjen laajentaminen ulkoympäristöihin. Tämä tarkoittaa, että liikutaan, leikitään ja opitaan ulkona. Retkeillään säännöllisesti ja käytetään lähipuistoja, metsiä ja muita ympäristöjä oppimispaikkoina. Varhaiskasvatuksen pedagogisia toimintoja, kuten musiikkia, matematiikkaa, kieltä, taidetta tai tutkimista, toteutetaan myös ulkoympäristöissä. Lasten hyvinvointia ja motoristen taitojen kehittymistä tuetaan ulkoilemalla päivittäin.

Lähialueiden kulttuuripaikkoja, liikuntamahdollisuuksia ja muita alueen palveluja käytetään monipuolisesti ja säännöllisesti. Digitaalisuus on osa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä. Digitaalisia välineitä ja toimintatapoja hyödynnetään yhteisöllisen toiminnan, pedagogisen dokumentoinnin, tiedonhaun sekä lasten osallisuuden tukena.

Hyvässä sosiaalisessa oppimisympäristössä:

- Henkilöstön luottamuksellinen ja kunnioittava yhteistyö antaa vuorovaikutusmallin lapsen omiin ihmissuhteisiin.
- Lapsen hyvä arki rakentuu hyvistä, kunnioittavista kohtaamisista sekä henkilöstön että toisten lasten kanssa.
- Myönteinen, iloinen, avoin, rohkaiseva ja lämmin ilmapiiri vahvistavat lapsen hyvinvointia.
- Ryhmän kaveritaitoja vahvistetaan yhteisten keskustelujen ja erilaisten leikkien avulla.
- Myönteinen palaute luo hyväksyvää ilmapiiriä ja toisten arvostusta.
- Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan.
- Yhteistyö huoltajien kanssa on kunnioitettavaa, arvostavaa ja avointa.
- Huoltajia kuullaan ja heidät nähdään tärkeänä osana yhteisöä.

Hyvässä psyykkisessä oppimisympäristössä:

- Henkilöstö kuuntelee lasten ajatuksia ja mielipiteitä sekä vastaa lasten toimintaaloitteisiin ja kysymyksiin.
- Lasten itsetunnon kehittymistä tuetaan rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia.
- Perusturvallisuus ja hyvinvointi syntyvät siitä, että henkilöstö ja lapset tuntevat

toisensa hyvin ja lapset kokevat hyväksyntää juuri sellaisina kuin he ovat. Lähtökoh-
tana lapsen itsetunnon vahvistamisessa
on, että aikuinen on kiinnostunut lapsesta.

- Muuntuvuus, jatkuva havainnointi ja arviointi
- Esteettisyys ja viihtyvyys

Hyvän varhaiskasvatusympäristön
tunnusmerkkejä ovat

- Ympäristön turvallisuus on kaiken perusta.
- Kiireetön ja rauhallinen ilmapiiri edistää koko varhaiskasvatusyhteisön hyvinvointia.
- Lasten osallisuus oppimisympäristön suunnittelussa
- Lapselle ominaisten toimintatapojen toteutuminen
- Pienryhmätoiminnan ja joustavien ryhmittelyjen mahdollistuminen

Varhaiskasvatukseen on laadittu päiväkotien tur-
vallisuusohje. Jokaisella päiväkodilla on käytös-
sään pelastussuunnitelma, joka päivitetään vuo-
sittain. Myös perhepäivähoitoon on laadittu omat
ohjeet. Henkilöstön on kaikissa tilanteissa huo-
mioitava turvallisuuskäsitteet. Varhaiskasva-
tuksen henkilöstö arvioi vuosikellon mukaisesti
fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympä-
ristöä varhaiskasvatusympäristön arviointimal-
lin avulla. Alla olevassa kuvassa ovat arvioitavi-
en asioiden sisällöt.

HYVÄSSÄ FYYSISISSÄ YMPÄRISTÖSSÄ	HYVÄSSÄ PSYKKISESSÄ YMPÄRISTÖSSÄ	HYVÄSSÄ SOSIAALISESSA YMPÄRISTÖSSÄ
• Lapselle ominaiset tavat toimia toteutuvat. • Lapsen mielenkiinto, uteliaisuus ja innostus kokeilemiseen ja oppimiseen herää. • Leikki ja muu toiminta voidaan eriyttää pienempiin ryhmiin. Lapsella on tilaa leikkiin ja rauhoittumiseen. • Lasten leikin kehitysvaiheet on otettu huomioon leikkiympäristössä. • Lapsen osallisuus sekä suunnitteluun että arviointiin mahdollistuu. • Sisä- ja ulkotilojen välineistö on rikas, monipuolinen ja lasta leikkimään ja tutkimiseen houkutteleva ja innostava. • Välineistö on lasten käytössä. • Hyödynnetään lähiympäristöä, luontoa ja vuodenaikojen vaihtelua.	• Lapsille puhutaan myönteiseen äänensävyyn ja otetaan katsekontakti. • Kuunnellaan ja tunnustetaan lapsen huolenaiheita ja vastataan niihin lämpimästi. • Lasten erilaisuus tunnustetaan, otetaan huomioon ja hyväksytään. • Lapsille osoitetaan lämpöä ja kiintymystä. • Lapset saavat lohtua ja pääsevät syliin sitä tarvitessaan. • Lasten mielipiteitä, kysymyksiä ja toiminta-aloitteita kuunnellaan ja niihin vastataan. • Lasten itsetuntoa tuetaan kehumalla, rohkaisemalla ja tarjoamalla onnistumisen mahdollisuuksia. • Henkilöstö arvostaa arjen kaikkia tilanteita lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeinä tilanteina ja toimivat niissä lasten oppimista ja hyvinvointia edistäen.	• Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus on hyväksyvää, positiivista ja toimii mallina lapsille. • Henkilöstö edistää hyvän ilmapiirin syntymistä ja luovat lapsille mahdollisuuden kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. • Henkilöstö vaalii lasten ystävyyssuhteiden rakentumista ja jatkuvuutta. • Lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita tuetaan. • Henkilöstön ja huoltajien vuorovaikutus on arvostavaa ja avointa ja huoltajat nähdään tärkeänä osana sosiaalista yhteisöä. • Erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan ja niistä keskustellaan rakentavasti.

Taulukko 3. Varhaiskasvatusympäristön arviointi – lähde: Ediva

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä¹⁰¹.

3.3.1 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa¹⁰². Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatuihin arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi¹⁰³.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua¹⁰⁴ lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saatutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

101 Varhaiskasvatuslaki 7 §

102 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

103 Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

104 Varhaiskasvatuslaki 20 §

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Oulun varhaiskasvatuksessa

Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä kehitetään osana päiväkodin ja perhepäivähoidon toimintakulttuuria. Huoltajalla on oikeus osallistua vähintään kahteen henkilökohtaiseen keskusteluun lapsensa varhaiskasvatussuunnitelmas-
ta toimintavuoden aikana. Lisäksi päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa järjestetään yhteisiä tilaisuuksia, kuten toiminnallisia vanhempainiltoja. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, jotta jokainen perhe kokee olevansa ter-
vetullut ja osallinen varhaiskasvatuksen arjessa.

Huoltajilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen kehittämiseen sekä yhteisöllisyyden vahvistamiseen yhdessä henkilökunnan ja lasten kanssa. Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on tärkeää, ja huoltajia kannustetaan aktiivisesti mukaan siihen. Vanhempaintoimikuntien perustamista ja toimintaa tuetaan, sillä vanhempaintoiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta varhaiskasvatuksen ja kodin yhteisessä ympäristössä. Yhteistyö näkyy arjessa, yhteisissä tapahtumissa ja teemapäivissä.

3.3.2 Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet¹⁰⁵. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä¹⁰⁶.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luotettavaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa¹⁰⁷.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Lajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.¹⁰⁸

105 Varhaiskasvatuslaki 7 §

106 Varhaiskasvatuslaki 7 §

107 Varhaiskasvatuslaki 7 §

108 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

Yhteistyö eri tahojen kanssa Oulun varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on omalta osaltaan mahdollistaa hyvä ja turvallinen lapsuus yhteistyössä huoltajien sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Yhteistyön tavoitteita ovat lapsen kasvatuksen yhdenmukaisuus, jatkuvuus sekä lapsen kasvun riskitekijöiden varhainen tunnistaminen ja tukeminen. Oulun varhaiskasvatuksessa tehdään tiivistä yhteistyötä mm. perusopetuksen, kirjaston, liikunta- ja kulttuuripalveluiden, oppilaitosten, seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Lisäksi monialaista yhteistyötä tehdään hyvinvointialueen toimijoiden kanssa.

Oulussa toimitaan yhteisövaikuttavuuteen perustuvan monialaisen verkostotyön toimintamallin mukaisesti, johon ovat sitoutuneet kaikki kaupungin ja hyvinvointialueen työntekijät sekä alueen järjestöjä. Yhteisövaikuttavuusmalli on varhaiskasvatuksen, koulun ja eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden muodostama konkreettinen lapsi- ja perhekeskeinen verkostotyön toimintamalli, jossa tuki ja tarvittavat palvelut järjestetään perheiden tarpeiden ja tuen mukaisesti.

- Yhteistyö neuvolan kanssa tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Tiiviimpää yhteistyötä neuvolan kanssa tehdään laajojen terveystarkastusten yhteydessä eli lapsen ollessa 1,5- ja 4-vuotias. Huoltajien kirjallisella suostumuksella laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio, joka koskee lapsen toimimista varhaiskasvatuksessa ja lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviä havaintoja.
- Varhaiskasvatuksen ja suun terveydenhuollon yhteistyö tukee hyviä terveysvalintoja ja ehkäisee suun terveyden ongelmia.
- Varhaiskasvatuksella on toimintaohjeet yhteistyön toteuttamiseksi lastensuojelun ja muiden sosiaalihuollon palvelujen kanssa.

4

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten

varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. Suunnitelmallisen

dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

”Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.”

Pedagoginen dokumentointi Oulussa

Pedagoginen dokumentointi tuo näkyville lapsen kasvun, kehityksen, onnistumiset, kokemukset ja mielenkiinnon kohteet niin lapselle itselleen, huoltajille kuin henkilökunnallekin. Dokumentoinnista saatu tieto auttaa varhaiskasvatuksen suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Suunnitelmaa varten kerätään havaintoja ja materiaalia lapsen arjesta, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista. Pedagoginen dokumentointi voi sisältää esimerkiksi lapsen piirustuksia, kertomuksia, valokuvia, henkilökunnan havaintoja, videoita tai muuta materiaalia. Näiden avulla lapsen kasvua ja oppimista voidaan kuvata, suunnitella, tukea, toteuttaa ja arvioida yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa.

Kuvien ja videoiden ottaminen kuuluu dokumentointiin, mutta niiden käyttöä tulee harkita huolellisesti. On tärkeää arvioida, ovatko kuvat ja videot tarpeellisia ja liittyvätkö ne pedagogiseen dokumentointiin. Myös eettiset kysymykset on

huomioitava: onko esimerkiksi oikein tallentaa lasten yksityisiä leikkejä tai keskusteluja? Kuvien ja videoiden ottaminen heijastaa aina kuvajan omaa näkemystä tilanteesta. Pedagogisessa dokumentoinnissa on tärkeää tuoda esiin myönteisiä asioita: mitä lapsi on oppinut, mitä hän jo osaa ja miten henkilöstö voi tukea hänen kehitystään.

Varhaiskasvatuksessa huoltajilta pyydetään vuosittain suostumus lapsen kuvaamiseen sekä kuvien, videoiden ja äänen tallentamiseen ja esittämiseen päiväkodin sisällä tai jakamiseen eri alustojen kautta. On tärkeää huomioida, että jos kuvia, videoita tai ääntä halutaan käyttää ulkoisesti, esimerkiksi median haastatteluissa tai sosiaalisessa mediassa, huoltajalta tulee pyytää erillinen suostumus jokaista tilannetta varten. Luvan kysyminen koskee myös lasta, kun lapsen tuotoksia julkaistaan, sillä lapselle muodostuu näistä tekijänoikeus. Valokuvat ja videot sisältävät henkilötietoja, ja niiden käsittelyssä tulee noudattaa tietosuojalainsäädäntöä sekä henkilötietojen käsittelyn periaatteita.

LAPSI	HUOLTAJAT	HENKILÖSTÖ
• Lapsen oma oppiminen näkyväksi • Oman oppimisen arviointi • Lapsen osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa	• Lapsen toiminta ja oppiminen näkyväksi huoltajalle • Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta näkyväksi huoltajalle • Huoltajien osallisuus	• Lapsen ja lapsiryhmän toiminta ja oppiminen näkyväksi henkilöstölle • Henkilöstön ja tiimin toiminnan arviointi ja kehittäminen • Oppimisympäristön arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen dokumentoinnin merkitys lapsen, huoltajien ja henkilöstön näkökulmista

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselyyn ja ihmettelemään sekä päättelyyn ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

” Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista. ”

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Monipuoliset työtavat Oulun varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa leikki ja muut toiminnalliset työtavat, kuten liikkuminen, tutkiminen ja taiteellinen ilmaisu, ovat keskeisessä roolissa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Toimintaa suunnitellaan monipuolisesti, ja oppimisympäristöissä huomioidaan lasten aloitteet ja mielenkiinnon kohteet.

Pedagogiikka on läsnä koko päivän ajan, ja lapsen arki rakentuu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jossa jokainen hetki tarjoaa mahdollisuuden kasvuun ja oppimiseen.

Lapset osallistuvat työtapojen suunnitteluun ja heiltä kerätään palautetta työskentelystä aktiivisesti erilaisin menetelmin. Myös digitaalisia välineitä voidaan käyttää palautteen keräämiseen lapsilta ja huoltajilta. Varhaiskasvatuksen työntekijät suunnittelevat ja arvioivat työtapojaan yhdessä tiimipalavereissa, yksikön toimintasuunnitelman arvioinnissa sekä omissa kehityskeskusteluissaan.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsensivät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiesseen lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin

juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinnottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa.

Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä Oulussa

Leikki on varhaiskasvatusikäiselle lapselle luontainen tapa toimia, tutkia ja oppia. Se on lapselle arvokasta itsessään, mutta sillä on myös keskeinen rooli lapsen kokonaisvaltaisessa kasvussa ja kehityksessä. Leikkiminen vahvistaa lapsen uteliaisuutta ja myönteistä asennetta oppimista kohtaan. Leikin ja leikillisyyden kautta lapselle syntyy kokemuksia onnistumisesta, osallisuudesta ja omien taitojen kehittymisestä. Leikki antaa lapselle tilaa kokeilla, erehtyä ja löytää uusia tapoja ajatella ja toimia, kaikki tämä turvallisesti leikin suojassa.

Leikit ja leikilliset tilanteet tukevat lapsen laaja-alaista osaamista monin tavoin. Leikin kautta lapsi harjoittelee kielellisiä ja matemaattisia taitoja, ongelmanratkaisua, luovaa ajattelua sekä motorisia taitoja. Leikki kehittää myös lapsen sosiaalista ja emotionaalista osaamista. Leikkimisen kautta lapsi oppii säätelemään tunteitaan, tekemään yhteistyötä, neuvottelemaan, vuorottelemaan ja ymmärtämään toisten näkökulmia. Leikki on tärkeä tapa käsitellä kokemuksia ja tunteita sekä vahvistaa psyykkistä hyvinvointia.

Leikki on samalla mielikuvituksen ja luovuuden areena: lapsi ajattelee, kuvittelee ja toimii yhtä aikaa. Leikissä kaikki on mahdollista, ja lapsi pääsee tutkimaan maailmaa omilla ehdoillaan. Yhteiset leikit luovat ryhmään yhteisöllisyyttä, lisäävät ryhmän hyvää ilmapiiriä ja vahvistavat lasten välistä yhteenkuuluvuutta.

Ulkoleikit muodostavat keskeisen osan lapsen oppimis- ja leikkiympäristöjä. Oulun kaupungin laajat ulkoilualueet, lähimetsät ja puistot tarjoavat lapsille ainutlaatuisen ympäristön, jossa leikki yhdistyy luonnon havainnointiin, vuodenaikojen vaihteluihin ja yhteisiin seikkailuihin. Ulkoleikeissä sää ja vuodenaikojen vaihtelu tuovat leikkiin uusia, inspiroivia ulottuvuuksia.

Ulkoleikit perustuvat yhteisiin sääntöihin ja edellyttävät yhteistyötä, toisten huomioimista sekä sopimusten kunnioittamista. Näissä leikeissä lapsi oppii ryhmässä toimimisen taitoja, vuorottelua ja neuvottelua, samalla kun kehittyy kehon hallinta, motoriikka ja tilan hahmottaminen.

Ulkoleikit tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista. Ne mahdollistavat vapaan liikkumisen, antavat tilaa omille ideoille ja vahvistavat yhteisöllisyyttä ryhmässä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tukee ulkoleikkejä tarjoamalla lapsille riittävästi aikaa, sopivia välineitä ja turvallisia ympäristöjä ulkona.

Henkilöstön rooli leikissä on merkityksellinen. Varhaiskasvatuksen henkilöstö luo edellytykset rikkaalle ja pitkäkestoiselle leikille tarjoamalla aikaa, tilaa, materiaaleja sekä leikkiin kutsuvia ympäristöjä. Henkilöstö toimii leikin mahdollistajana, tukijana ja rikastajana. Henkilöstö osallistuu leikkiin havainnoiden, ohjaten leikkiä ja vastaten lasten tarpeisiin sensitiivisesti. Tavoitteena on tukea lasten luontaista leikki-innokkuutta ja varmistaa, että leikissä on tilaa lasten omille ideoille ja aloitteille.

Henkilöstö huolehtii siitä, että jokainen lapsi pääsee mukaan leikkiin ja että ryhmässä vallitsee hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri. Henkilöstön sensitiivinen toiminta on tärkeää erityisesti silloin, kun lapsi tarvitsee tukea leikkitaitojen harjoittelussa tai sosiaalisten tilanteiden ymmärtämisessä. Leikin kautta henkilöstö voi edistää lasten välistä vuorovaikutusta, vahvistaa osallisuutta ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä leikkiryhmistä.

Leikin havainnointi on osa pedagogista suunnittelua. Leikki antaa arvokasta tietoa lapsen kehityksestä, oppimisesta ja kiinnostuksen

kohteista. Havainnot auttavat henkilöstöä suunnittelemaan toimintaa, joka vastaa lasten tarpeisiin ja tukee heidän oppimistaan kokonaisvaltaisesti. Leikin kautta henkilöstö pääsee sisälle

lasten maailmaan ja voi rakentaa pedagogiikkaa, joka on merkityksellistä, innostavaa ja lasten kokemuksista lähtevää.

Osana varhaiskasvatussuunnitelman laadintaprosessia lapset saivat äänestää omia suosikkileikkejään. Vuoden 2026 suosituimpia leikkejä olivat kotileikit sekä muut roolileikit, joissa lapset pääsevät harjoittelemaan sosiaalisia taitoja ja eläytymistä erilaisiin rooleihin. Näiden rinnalla autoleikit, majaleikit ja rakenteluleikit olivat lasten erityisessä suosiossa. Erityisesti pienimmät lapset viihtyivät rakenteluleikkien, autoleikkien ja nukkeleikkien parissa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön havaintojen mukaan yleisimmin leikityt leikit olivat kotileikki, rakenteluleikit ja autoleikit sekä erilaiset pallo- ja liikuntaleikit. Uusina leikkeinä nousivat esiin erilaiset teemaleikit, kuten avaruusseikkailut, sekä suosittuihin peleihin ja lastenohjelmiin perustuvat leikit, esimerkiksi Minecraft- ja Ryhmä Hau -leikit. Tämä osoittaa, että lasten leikkikulttuuri elää ajassa ja saa vaikutteita myös mediasta.

Laululeikit ovat olennainen osa varhaiskasvatuksen arkea. Kyselyn perusteella lasten suosikkilaululeikkeinä mainittiin muun muassa Bussilaulu, Pikku jänö nukkuu, Hämähämähäkki, Iha-haa, Tuiki tuiki tähtönen ja Karhu nukkuu. Perinteiset lastenlaulut ovat edelleen vahvasti mukana varhaiskasvatusryhmien toiminnassa, tukien kielen, rytmin ja yhdessäolon kokemuksia.

Miten meillä

- luodaan edellytyksiä pitkäkestoiselle leikille?
- muovataan leikkiympäristöä lapsille?
- muovataan leikkiympäristöä lasten kanssa?
- henkilöstö osallistuu leikkeihin?
- kerrotaan lasten leikeistä huoltajille?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden¹⁰⁹ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1 Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja

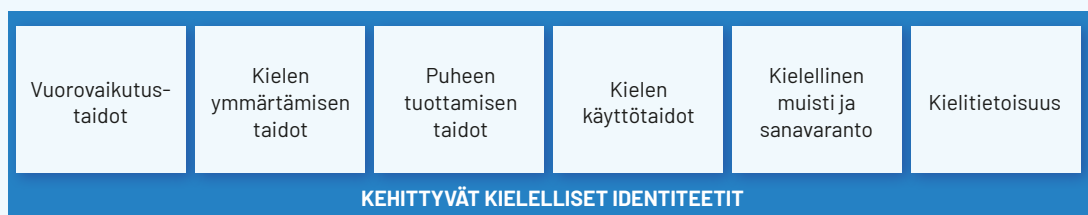
kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Kielelliset identiteetit kehittyvät, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

109 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviitotomia.

”Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että samanikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla.”

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja

ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä

vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisiä ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

” Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. ”

Luetaan yhdessä

Vahva lukutaito on tasa-arvon ja demokratian edellytys: kaikilla tulee olla samat mahdollisuudet selviytyä elämässä. Yhdessä lukeminen ja luetusta keskusteleminen vahvistavat monia tärkeitä valmiuksia. Säännöllisen lukemisen kautta lapsen sanavarasto karttuu ja hänen itseilmaisunsa monipuolistuu. Samalla hänen kielellinen muistinsa kehittyy. Lukeminen vahvistaa lisäksi keskittymiskykyä sekä tarkkaavuuden suuntaamista ja sen ylläpitämistä. Kun henkilöstö lukee lapselle ja puhuu hyvää lukemisesta, hän tarjoaa lapselle myönteisen mallin lukevasta aikuisesta. Tämän on todettu vaikuttavan positiivisesti lapsen lukutaitopolkuun myös myöhemmin elämässä.

Kun lapsi harjaantuu kuuntelemaan tarinoita ja keskustelemaan luetusta, hän saa aineksia omaan ajatteluunsa. Samalla mallinnetaan lapselle yksinkertaista luetun ymmärtämisen strategiaa: ohjataan pohtimaan tarinaa niin ennen sen lukemista, lukemisen aikana kuin sen jälkeenkin.

Lukemalla lapselle päivittäin edistetään lapsen esilukutaitoja ja kielitietoisuuden kehittymistä. Samalla rakennetaan pohjaa koko elämän kestäville lukuinnolle. Lukuiloa voidaan herätellä esimerkiksi siten, että ryhmässä on runsaasti kirjoja saatavilla ja että lapset saavat vuorollaan osallistua luettavien kirjojen valintaan. On tärkeää, että lukuhetket sovitetaan osaksi päivittäisiä rutiineja ja että ne toistuvat säännönmukaisesti.

Lapsille ja lasten kanssa lukemiseen kuuluu ennen kaikkea vuorovaikutus, läheisyys ja hyvä olo. Vaikka monilukutaito, ja sitä myöten myös äänikirjat, ovat osa varhaiskasvatusta, on tärkeää huolehtia, että päivään sisältyy hetkiä, jolloin henkilöstö lukee yhdessä lasten kanssa keskustellen.

Lapsi, jolle luetaan, on tutkimusten mukaan oikeudenmukaisempi ja tulee paremmin toimeen ryhmässä. Saduista ja tarinoista löytyy samais-tumisen kohteita. Niiden kautta lapsi vahvistaa empatiakykyään ja keskustellessaan luetusta saa tilaisuuden jakaa omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Tässä henkilöstöllä on tärkeä rooli. Luetun äärelle on hyvä pysähtyä miettimään yhtymäkohtia lapsen omaan elämään ja mieltä askarruttaviin asioihin.

Kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittymistä tuetaan monipuolisesti myös leikkimällä esimerkiksi perinnetarinoita ja runoleikkejä, toteuttamalla sanataiteellista toimintaa, leikittelemällä kielellä, hyödyntämällä sen rytmiä sekä itse että yhdessä keksien, kertoen ja saduttaen. Kielellisiä taitoja ja lukuiloa voi vahvistaa myös tukemalla lasten intoa johtaa omia leikkejä luettujen kirjojen pohjalta.

Huoltajat kutsutaan mukaan esilukutaitojen vahvistamiseen. Heille kerrotaan yhdessä lukemisen tärkeydestä ja heitä kannustetaan käyttämään kirjastoa säännöllisesti lapsen kanssa. Teemaa pidetään myös vanhempainilloissa ja vasukeskusteluissa esillä. Yksiköitä kannustetaan hyödyntämään Opetushallituksen Lukeva varhaiskasvatus -ohjelman monipuolisia sisältöjä kaikessa lukutaitotyössään.

Monilukutaito kielen rikkaassa maailmassa

Monilukutaidolla tarkoitetaan kykyä ymmärtää ja tuottaa erilaisia, myös kuvaa, ääntä ja videota sisältäviä tekstejä erilaisissa tilanteissa. Monilukutaitoa tuetaan ja kehitetään suunnitelmallisesti osana päivittäistä pedagogista toimintaa. Eri-laisten tekstien lukeminen sekä kuvitusten tutkiminen ja tulkitseminen tukevat monilukutaidon kehittymistä.

Moninaiset tekstit voivat sisältää esimerkiksi musiikkia tai elementtejä muista taidemuodoista, kuten teatterista. Lapsia kannustetaan keskustelemaan kaikesta koetusta: lapsilta kysellään tarinasta, henkilöhahmoista, niiden ilmeistä ja tunnetiloista. Yhdessä luetaan ja tulkitaan tarinaa kuvien avulla. Kuvien pohjalta keksitään myös omia tarinoita. Sadutus ymmärretään monipuoliseksi tavaksi leikkiä kielellä ja antaa lapsille mahdollisuus osallistua moninaisten tekstien maailmaan. Osana monilukutaidon kehittymistä lapsiryhmässä tulkitaan myös ympäristön symboleja ja muita viestejä sekä pohditaan niiden merkityksiä. Lapsen kanssa harjoitellaan kriittistä monilukutaitoa esim. keskustelemalla siitä mikä on totta tai tarua. Samalla ryhmässä otetuista kuvista jutellaan yhdessä ja rakennetaan yhteisiä muistoja. Myös sanaton viestintä otetaan havaintojen kohteeksi.

Kieli- ja kulttuuritietoisuus

Varhaiskasvatuksessa tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja oppia kieliä monipuolisissa leikkijä vuorovaikutustilanteissa sekä erilaisissa oppimisympäristöissä. Lapsi oppii ja omaksuu kieltä myös osana arjen toimintaa etenkin silloin, kun henkilöstö toimii kielitietoisesti. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa henkilöstö sanoittaa toimintaansa, käyttää tarkkaa ja kuvailevaa kieltä, lukee ja mallintaa lapselle uutta sanastoa ja kielellisiä rakenteita sekä tukee lapsen suomen kielen kehittymistä vuorovaikutustilanteissa.

Eri kielten ja kulttuurien tulee näkyä ja kuulua päivittäisessä toiminnassa. Lapsi tarvitsee samaistumisen kohteita kulttuuri-identiteettinsä ja minäkuvansa vahvistamiseksi. Työssä hyödynnetään esimerkiksi Monikielisen kirjaston palveluita. Lapsiryhmässä arvostetaan kaikkia kieliä ja monikielisyyteen asennoidutaan positiivisesti maailmankuvaa laajentavana asiana.

Kaikkia lapsiryhmässä puhuttuja äidinkieliä ylläpidetään arjessa mm. rohkaisemalla lapsia leikkimään, laulamaan ja pelaamaan omilla kielillään. Lapsilta voidaan kysyä eri tilanteissa nimityksiä esimerkiksi vaatteille, ruokailuvälineille tai opittaville asioille heidän omilla kielillään. Yhdessä voidaan myös tervehtiä toisia kaikilla ryhmässä osatuilla kielillä. Lisäksi sallitaan ”kieleily” eli eri kielten limittäinen käyttö. Ryhmässä käytetään kuvia sanallisen viestinnän tukena.

Kielitietoisien toimintakulttuurin rakentamisessa ja monikielisen lapsen tukemisessa hyödynnetään erilaisia tukimateriaaleja. KieliPeda-arviointityökalua käytetään kielitietoisien oppimisympäristön monipuolistamiseen ja monikielisen lapsen suomen taitojen vahvistamiseen yhteistyössä huoltajien kanssa. On hyvin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tunnustetaan oman äidinkielen vahvistamisen merkitys, myös muiden kielten, kuten suomen, oppimisen pohjana.

Huoltajille tarjotaan tietoa monikielisyyden ja oman äidinkielen merkityksestä sekä keinoja lapsen kielellisen kehittymisen tukemiseen kotona.

” Kieli ja sanavarasto
kehittyvät lukemisen
kautta. ”

Yhteistyö kirjaston kanssa

Kieli ja sanavarasto kehittyvät lukemisen kautta. Niiden kehittymistä tuetaan kirjallisuuden avulla. Kirjallisuus on myös keino vahvistaa identiteetin rakentumista. Oulun kaupunginkirjaston laaja kirjastoverkko antaa erinomaiset yhteistyömahdollisuudet päiväkodeille ja perhepäivähoitoon.

Oulun kaupunginkirjaston, neuvolapalvelujen ja varhaiskasvatuksen palvelumalli Luku-metka tukee lasten lukutaidon kehittymistä, lasten ja perheiden lukemaan innostamista ja lukuharrastuksen lisäämistä perheissä. Varhaiskasvatuksen aikana vieraillaan kirjastossa ja tutustutaan kirjaston käyttöön ja kirjastoon oppimisympäristönä. Kirjasto järjestää satututkioita varhaiskasvatuksen ryhmille sekä etänä että kirjastoissa ja kirjastoauto Onnelissa. Koh-ti lukulomaa! -etävisioissa 5-6 -vuotiaat

pääsevät tutustumaan uusiin lastenkirjoihin. Kirjasto ja varhaiskasvatus tukevat lasten ja kotien lukuharrastusta myös Oulun kaupungin kirjallisuussuodiplomiin kuuluvan Lukuhöperö-diplomin avulla. Diplomi suoritetaan yhdessä esiopetuskäisten ja henkilöstön kanssa. Osa kirjoista voidaan lukea myös kotona. Tavoitteena on alkavan lukutaidon tukeminen sekä erilaisten lukutaitojen kehittyminen.

Miten meillä

- luodaan rakenteita päivittäiselle vastavuoroiselle keskustelulle lasten kanssa?
- mahdollistetaan se, että lapsille luetaan päivittäin?
- varmistetaan, että lapsilla on vapaasti saatavilla ikäta-solle sopivaa ja pedagogisesti valittua kirjallisuutta?
- huomioidaan vastavuoroinen vuorovaikutus niiden lasten kanssa, jotka viestivät pääsääntöisesti muutoin kuin sanoin (esimerkiksi vielä puhumaan opettelevat pienet lapset) tai henkilöstölle vieraalla kielellä?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

4.5.2 Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, käsi-työllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaakin sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittämiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perusrytmeistä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmais-ten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä

tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisuuden** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä

erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoita ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot – Oululaisen kulttuurikasvatuksen keskiössä on leikillisuus

Varhaiskasvatuksessa toteutuvat leikillisuus, osallisuus, vuorovaikutus, mielikuvitus ja ilmaisun ilo. Taidekasvatus yhdessä kulttuuriperintökasvatuksen kanssa ovat osa varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatusta Oulussa. Lapsi saa kokemuksia kulttuurin ja taiteen tekemisestä, kokeilemisesta ja tulkitsemisesta ilmaisun monia muotoja käyttäen ja lapsille suunnattua taidetta ja kulttuuria hyödynnetään monipuolisesti.

” Kulttuurikasvatus tapahtuu vuorovaikutuksessa yhdessä ihmetellen ja leikin iloa kokien. Ilmaisun monet muodot ja taideprojektit auttavat tunnetaitojen harjoittelussa ja vahvistavat ryhmän yhteenkuuluvuutta. ”

Suunnitelmallisuus luo perustan oululaisten lasten yhdenvertaiselle mahdollisuudelle osallistua ja tutustua kulttuuriin. Toiminnassa huomioidaan leikki ja leikillisuus osana kulttuurikasvatusta, lapsen oma taiteellinen ilmaisu, erilaisten taitojen harjoittelu ja kulttuurin tuottaminen. Lapsen osallisuutta tukee lisäksi spontaani kulttuurikasvatus, jolle jätetään suunnittelussa ja toteuttamisessa tilaa.

Varhaiskasvatuksessa huomioidaan elämyksellisyys, tarinallisuus ja toiminnallisuus osana kulttuurikasvatusta. Kulttuurikasvatus tapahtuu vuorovaikutuksessa yhdessä ihmetellen ja leikin iloa kokien. Ilmaisun monet muodot ja taideprojektit auttavat tunnetaitojen harjoittelussa ja vahvistavat ryhmän yhteenkuuluvuutta.

Ilmaisun iloa -julistte ja opas kulttuurikasvatuksen tukena

Oulussa käytetään kulttuurikasvatuksen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tukena Ilmaisun iloa -julistetta ja -opasta, jotka toimivat Oulun varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelmana. Ne tekevät näkyväksi varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksen toimintaympäristöjä varhaiskasvatuksen toimipaikassa sekä sen ulkopuolella. Lisäksi ne opastavat hyödyntämään varhaiskasvatuksessa lähiympäristöä, julkisia taideteoksia ja oululaista kulttuuria kuten murretta sekä tiernaperinnettä. Juliste ja opas tarjoavat tukea ilmaisun monien muotojen pedagogiseen hyödyntämiseen leikillisesti sekä lapsen osallisuus huomioiden. Oppaasta löytyvät varhaiskasvatuksen kulttuurin yhteistyötahot.

Kulttuurikasvatuksen yhteistyötahot

Varhaiskasvatuksen toimipaikkojen kulttuurikasvatusta tukee kestävä tulevaisuuden kasvatuksen, kulttuurikasvatuksen ja liikuntakasvatuksen kehittämisyksikkö Alakööki. Varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatusta täydentää myös monipuolinen yhteistyö eri kulttuuritoimijoiden kanssa. Kulttuuriretkien sekä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa vierailevien taiteilijoiden valinnassa huomioidaan ilmaisun monet muodot, sukupuolten tasa-arvo ja kulttuurinen moninaisuus.

Ilmaisun iloa -julistus.

Varhaiskasvatuksen toimipaikat voivat hakea vuosittain mukaan kulttuurilaitosten kulttuurikummitoimintaan. Kulttuurikummitoimintaa

koordinoi Alakööki.

Miten meillä

- toteutetaan suunnitelmallista ja ohjattua taiteellista ilmaisua (esim. maalaaminen, piirtäminen, draama, teatteri, multimediaesitykset)?
- mahdollistetaan lasten spontaani taiteellinen tai musiikillinen ilmaisu?
- huomioidaan koko henkilöstön osaamisen hyödyntäminen taiteellisessa toiminnassa?
- hyödynnetään lasten luontoon, ympäristöön sekä teknologisiin ilmiöihin liittyvää ihmettelyä toiminnan suunnittelussa?
- tuetaan lasten luovaa ja keksivää rakentelua ja ongelmanratkaisua?
- käsitellään lasten kanssa heille tärkeitä mediakokemuksia ja lasten elämään liittyviä mediasisältöjä?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

4.5.3 Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat

esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten puukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta. Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi

” Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. ”

tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Minä ja meidän yhteisömme Oulun varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen työelämä- ja yrittäjyyskasvatus

Oulussa varhaiskasvatuksen työelämä- ja yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen uteliaisuutta, yritteliäisyyttä, osallisuutta sekä omien vahvuuksien ja kykyjen tunnistamista. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan ikätasolle sopivalla tavalla työelämän, talouden ja yrittäjyyden ilmiöihin ja samalla harjoitellaan arjessa tarvittavia taitoja, kuten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, aloitteellisuutta, omatoimisuutta ja vastuullisuutta. Yrittäjyys- ja työelämäkasvatus toteutetaan lapsille ominaisilla tavoilla leikin, tutkimisen, kokeilemisen, yhdessä tekemisen ja toiminnallisten oppimisympäristöjen avulla. Leikissä lapset voivat tutustua erilaisiin ammatteihin ja työtehtäviin, harjoitella yhteistyötä, suunnittelua ja päätöksentekoa sekä kokeilla omia ideoitaan turvallisesti. Osallisuus vahvistuu, kun lapset saavat tulla kuulluiksi, vaikuttaa toiminnan sisältöihin ja olla mukana rakentamassa yhteistä toimintaa.

Varhaiskasvatuksessa luodaan yritteliästä toimintakulttuuria, joka rohkaisee lapsia luottamaan itseensä, kannustaa etsimään ratkaisuja ja mahdollistaa kokeilemalla ja tekemällä oppimisen. Luontevia yhtymäkohtia on kestäväntulevaisuuden, STEAM-toiminnan, monilukutaidon, digitaalisen osaamisen ja kansainvälisyyden teemoihin. Tavoitteena on, että lapsi oppii toimimaan yhdessä muiden kanssa ja rakentamaan ymmärrystä ympäröivästä maailmasta aktiivisena toimijana.

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategia on määrittänyt varhaiskasvatuksen yrittäjyys- ja työelämäkasvatukselle osaamis- ja kehittämistavoitteet, joita voi hyödyntää yksikön arjessa ja kehittämistyössä.

Katsomuskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan tasavertaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin, myös sen ulkopuolella oleviin uskontoihin, katsomuksiin, uskonottomuuteen ja kulttuureihin arjessa ja juhlassa. Lisäksi tilaa jätetään lasten omille pohdinnoille ja mieltä askarruttaville asioille. Katsomuskasvatuksessa kyse ei ole minkään uskonnon opettamisesta, vaan moninaisuuden ymmärtämisestä.

Katsomuskasvatuksen tärkeänä lähtökohtana on luottamuksellinen, avoin ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa. Kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyö perustuu kodin vakaumuksen ja arvojen kunnioittamiseen. Lapsen vasukeskustelussa huoltajilla on mahdollisuus nostaa esille oman perheen toiveet ja ajatukset. Huoltajat voivat kertoa, miten he haluaisivat, että heidän perheensä katsomus tai uskonottomuus otetaan huomioon.

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on kertoa huoltajille, mitä katsomuskasvatus tarkoittaa varhaiskasvatuksessa. Luonteva tilaisuus tähän on lapsen vasukeskustelussa. Huoltajien kanssa keskustellaan miten ja missä määrin perheen kulttuuri ja katsomus voidaan huomioida lapsiryhmän toiminnassa sekä millä tavoilla lapsiryhmässä edustettuina olevien tai sen ulkopuolella olevien uskontojen, katsomusten ja uskonottomuuden perinteisiin ja tapoihin voidaan tutustua varhaiskasvatuksessa.

On tärkeää huomioida, että lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen voimavaroja ovat perheiden kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Jokainen lapsi tulee nähdä yksilönä, ei uskontonsa tai kulttuurinsa edustajana.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö kantaa pedagogisen vastuun katsomuskasvatuksen käytännön toteutuksesta ja toimii ammatillisesti omasta katsomuksestaan riippumatta. Henkilöstö

on mallina sille, miten katsomuksiin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa katsomuskasvatuksesta ja sen käytännön toteutuksesta silloinkin, kun katsomuskasvatusta toteutetaan yhteistyössä uskonnollisten yhdyskuntien kanssa.

Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa on luontevia tapoja tarkastella katsomuksia vuodenkiertoon liittyviin juhliin ja tapahtumiin tutustuen. Lisäksi päivittäisissä tilanteissa voidaan tutustua eri katsomuksiin esim. pukeutumisen ja ruokailun yhteydessä.

Yhteiset juhlat, kuten joulu- ja kevätjuhlat, ovat osa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista pedagogista toimintaa. Niiden avulla tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja tutustumista moninaiseen kulttuuriperintöön. Vaikka juhliin voi sisältyä yksittäisiä uskonnollisia elementtejä, juhlat eivät saa muodostua uskonnon harjoittamiseksi. Yhteiset juhlat ovat kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tarkoitettuja, siksi niille ei myöskään järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Kirkkoa ei suositella juhlapaikaksi. Juhlien sisältö suunnitellaan lasten ryhmän ja tarpeiden mukaan. Suunnittelussa huomioidaan yhteisön ja ympäristön kulttuurinen, kielellinen ja uskonnollinen monimuotoisuus. Huomiota tulee kiinnittää juhlasta muodostuvaan kokonaisuuteen ja uskonnollisten elementtien osuuteen siinä.

Uskonnolliset tilaisuudet, kuten esimerkiksi joulu- ja pääsiäiskirkko tai pääsiäiskirkko ovat uskonnon harjoittamista positiivisen uskonnonvapauden periaatteella ja osa muuta yhteistyötä. Ne eivät ole osa varhaiskasvatuksen katsomuskasvatusta. Varhaiskasvatuksen aikana järjestettävät uskonnolliset tilaisuudet, kuten jumalanpalvelukset tai hartaudet tulee aina järjestää erillään muusta varhaiskasvatustoiminnasta. Uskonnollisille tilaisuuksille on aina järjestettävä vaihtoehtoista toimintaa. Vaihtoehtoisen toiminnan tulee olla, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta,

luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltainen kuin se tilaisuus, jonka sijaan se järjestetään. Molemmista tilaisuuksista tiedotetaan koteihin hyvissä ajoin, ja niiden sisällöt esitellään tasavertaisina. Olennaista on, että huoltajalle jää riittävästi aikaa ja mahdollisuus tutustua molempien tilaisuuksien sisältöihin, jotta perhe voi tehdä valinnan siitä, kumpaan tilaisuuteen lapsi osallistuu.

Mediakasvatus

Mediakasvatuksessa opetellaan mediataitoja ja tutustutaan mediakulttuuriin keskustelemalla, leikkimällä, lukemalla, tutkimalla kuvia ja mainoksia, valokuvaamalla ja tuottamalla itse ääniä sekä videoita. Henkilöstö tiedostaa oman roolinsa mediakasvattajina ja ylläpitää omaa osaamistaan. Mediakasvatuksessa hyödynnetään lasten kiinnostuksen kohteita ja kokemuksia sekä lapsille suunnatun media sisältöjä. Lapsi saa harjoitella mediataitoja eri rooleissa: käyttäjänä, ilmaisijana, osallistujana.

Mediakasvatus on osa arkea; pedagogista tартtumista lapsilta nouseviin aiheisiin ja ideoihin!

TURVA- JA TUNNETAIDOT	VUOROVAIKUTUSTAIDOT	KRIITTISYYDEN TAITOT	LUOVAT JA ESTEETTISET TAITOT	TEKNISET TAITOT
- median turvallinen käyttö - miten toimia, jos kohtaa mediassa loukkaavaa käytöstä - median herättämien tunteiden käsittely	- miten median avulla voi pitää yhteyttä toisiin - eettisyys ja kunnioittava kohtaaminen	- erilaisten mediasisältöjen tarkastelu - median monipuolinen ymmärtäminen - koetun pohtiminen	- kykyä katsoa, kuunnella, kokea, nauttia ja tulkita mediaa - taitoja tutkia, tuottaa ja tehdä mediasisältöjä	- medialaitteiden, ohjelmien ja sovellusten käytön osaaminen - teknisten taitojen turvallinen ja ergonominen käyttö

Taulukko 4. Mediataidot muokattu Mannerheimin lastensuojeluliiton materiaalista Mediatehtäviä varhaiskasvatukseen

4.5.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhderekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

”Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.”

Tutkin ja toimin ympäristössäni Oulun varhaiskasvatuksessa

Oululaisessa varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti lapsen matemaattisen ajattelun, luonto- ja ympäristösuhteen sekä teknologia-suhteen kehittymistä. Myös STEAM-pedagogiikka on kehittyvä osa oululaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

Matemaattinen ajattelu

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen myönteistä suhtautumista ja herätetään kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä tutustutaan matemaattisen ajattelun, käsitteiden ja periaatteiden maailmaan. Matemaattista ajattelua kehitetään kokemuksellisen, leikinomaisen ja toiminnallisen tekemisen kautta. Leikki on keskeinen osa lapsen matemaattista kehitystä ja tarjoaa lapselle luontevan tavan harjoitella matemaattista ajattelua, kokeilla ideoita ja rakentaa ymmärrystä omassa tahdissaan. Oppimisen lähtökohtana on lapsen kiinnostus, tutkiminen ja havaintojen tekeminen sekä niiden sanallistaminen ja käsitteellistäminen huomioiden lapsen yksilöllinen matemaattisten kokemusten ja taitojen taso. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten kehittyviä valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Sijainti- ja suhdekäsitteet, vertailu ja luokittelu etenevät hierarkkisessa järjestyksessä matemaattisen ajattelun perustaitojen ja loogisen päättelykyvyn kehittämisessä.

Henkilöstön tehtävänä on huomata arjessa tilanteet, joissa lapset voivat oppia matematiikkaa sekä sisällä että ulkona. Näissä tilanteissa lapset saavat mahdollisuuden tutkia matematiikkaa yksin ja yhdessä toisten lasten kanssa. Matematiikkaa on kaikkialla. Lapsia rohkaistaan huomaamaan arjen tilanteissa esiintyviä geometrisiä muotoja, lukumääriä ja muutoksia. Lapsia kannustetaan tarkastelemaan, pohtimaan ja kuvailemaan tekemiään havaintoja erilaisin menetelmin heitä kiinnostavien materiaalien,

esineiden ja välineiden avulla. Myös erilaiset leikit, kuten esimerkiksi kauppaleikit tukevat lasten tapaa harjoitella matemaattisia taitoja leikkillisellä tavalla.

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja sen muotoutumista tuetaan kaikenikäisillä lapsilla. Lapsen matemaattisten taitojen kehittyessä ja kiinnostuksen kasvessa lukukäsitettä laajennetaan lukujen suhteisiin kokeilemalla esimerkiksi mittaamista. Tilan hahmottaminen, suhde- ja sijaintikäsitteet, syy- ja seuraussuhteet sekä erilaisten kappaleiden tutkiminen mahdollistetaan liikuntaleikkien, kädentöiden, leikkien, lelujen ja pelien avulla. Aikakäsitettä avataan lapsille vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Tekoja kestävän tulevaisuuden puolesta

Varhaiskasvatuksessa lapset ja henkilöstö keskusteleivat yhdessä siitä, mitä kestävä tulevaisuus tarkoittaa ja mitkä ovat konkreettisia tapoja toimia sen hyväksi. Luonto- ja ympäristökasvatusta toteutetaan käytännössä yhdessä luonnossa toimien, jolloin lapset oppivat luonnon suojelusta, sen eliöistä, ekosysteemeistä ja monimuotoisuudesta. Oppiminen tapahtuu kokemuksellisesti, lapset saavat konkreettisia kokemuksia ja pääsevät tutkimaan asioita itse. Leikki on tärkein työväline tässä prosessissa, sillä se mahdollistaa lasten oman tutkimisen, ihmettelyn ja luovan ajattelun. Näin lapset oppivat ymmärtämään ympäristöä sekä omaa rooliaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Kiertotalouteen tutustutaan varhaiskasvatuksessa jätteiden lajittelun avulla. Lapset oppivat tunnistamaan, mitkä materiaalit voidaan kierrättää ja harjoittelevat niiden erottelua. He myös opettelevat huolehtimaan leikkiympäristöstään ja käyttämistään välineistä. Varhaiskasvatuksen

toimipaikat pyrkivät käyttämään resursseja viisaasti hankkimalla leluja ja välineitä, jotka kestävät käytössä pitkään.

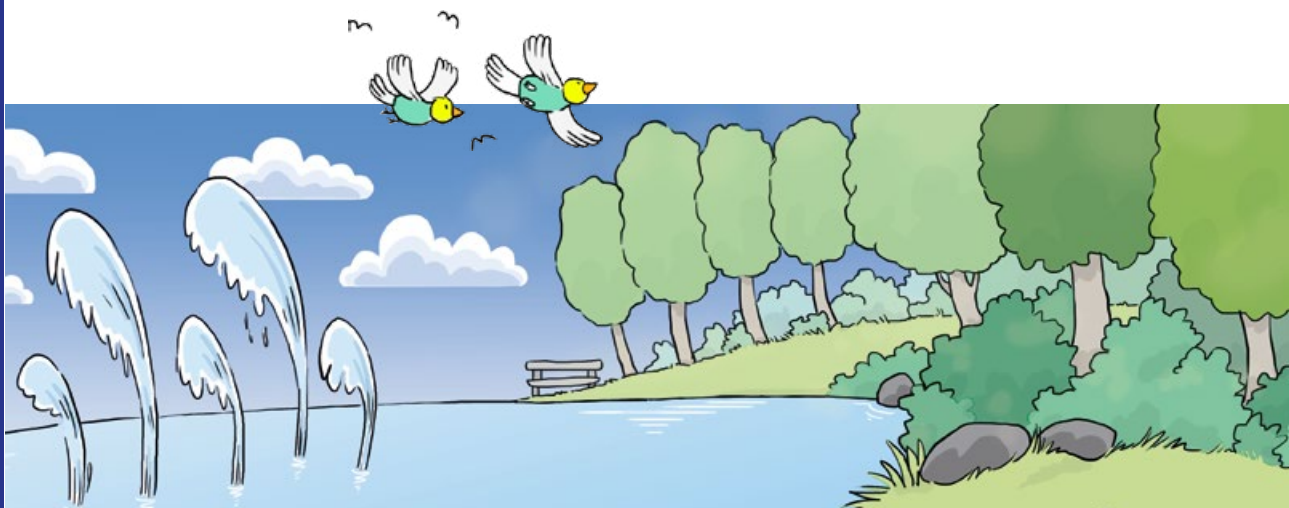
Päiväkodeilla ja perhepäivähoitajilla on mahdollisuus lainata yhteiskäyttöön tarkoitettuja välineitä ja materiaaleja Heikinharjun Luontokodolta retkeilyyn, STEAM-toiminnan ja digipedagogiikan sekä Alaköökistä taidekasvatuksen tueksi. Kirjastosta voi lainata sekä kirjoja että muita välineitä. Tätä resurssien jakamista kutsutaan jakamistaloudeksi, jossa tavaroita, välineitä ja materiaaleja käytetään yhdessä ja lainataan tarpeen mukaan.

Ilmasto-osaamisen tukeminen on monipuolista arkipäivän toimintaa ja osallistumista kestävän tulevaisuuden puolesta. Kestävää elämäntapaa opetellaan vähentämällä veden ja energian kulutusta, kierrättämällä ja lajittelemalla jätteitä sekä huolehtimalla välineistä ja ympäristöstä. Ilmasto-osaamisen teemoihin kuuluvat myös ruokakasvatus, kestävä liikkuminen, sään ja vuodenaikojen tutkiminen sekä luontosuhteen vahvistaminen. Lasten erilaisille tunteille ympäristöä kohtaan sekä heidän kysymyksilleen

annetaan tilaa. Henkilöstö vastaa lasten kysymyksiin ja auttaa lapsia käsittelemään tunteita sensitiivisesti ja toivoa ylläpitäen.

Kestävän tulevaisuuden käsitteiden sisältöjä voidaan käydä läpi vihreän draaman, leikin ja tarinalisuuden avulla. Lasten kanssa pohditaan omien tekojen merkitystä itselle, muille sekä omalle lähiympäristölle. Ympäristökasvatukseen kuuluvia ilmiöitä ja asioita on luontevaa tutkia eri teemojen, STEAMin osa-alueiden ja projektitöiden avulla. Oulussa on laadittu YK:n Agenda 2030 ja Vasu kohtaavat -materiaali tukemaan kestävän tulevaisuuden kasvatusta.

”Aikakäsitettä avataan lapsille vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.”

STEAM-pedagogiikka

- Leikin ja oivaltamisen iloa

STEAM-pedagogiikka vahvistaa lasten osallisuutta, tukee laaja-alaisen osaamisen kehittymistä ja kokopäiväpedagogiikan toteuttamista varhaiskasvatuksessa. STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts & Mathematics) -toiminta yhdistää tieteen, teknologian, insinööritaidot, taiteen ja matematiikan ja tuo nämä osa-alueet lasten ulottuville leikin, kokeilun ja yhteisen ihmettelyn kautta.

Varhaiskasvatuksessa STEAM on tutkivaa, luovaa ja lapsilähtöistä toimintaa, jossa lapset oppivat itse tekemällä, kokeilemalla ja havainnoimalla ympäristöään. Leikki toimii keskeisenä oppimisen työtapana tukien lasten uteliaisuutta, ongelmanratkaisutaitoja ja laaja-alaista ajattelua. STEAM-toiminnan lähtökohtana ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet. Lisäksi toiminnalle asetetaan tavoitteita, jotka pohjautuvat oppimisen eri alueisiin. Toiminta on vuorovaikutteista yhdessä oppimista, joka tukee lasten sosiaalisten taitojen vahvistumista. Digivälineitä voidaan käyttää oppimisen tukena.

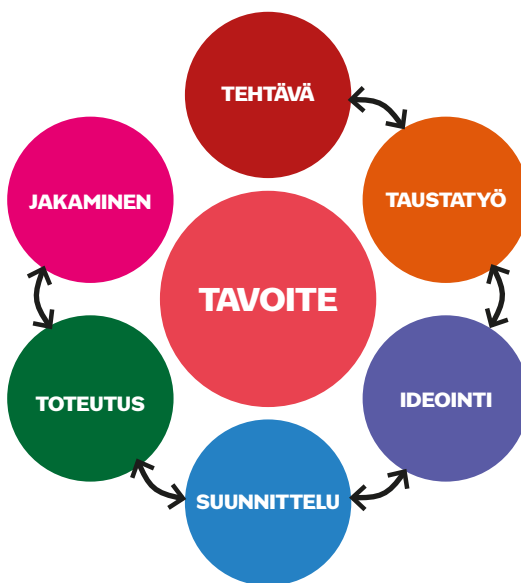
Oulussa kehitetyn STEAM-opinpolun painotukset tukevat leikillistä oppimista. Painotuksia ovat tutkiminen ja innovointi, kädentaidot ja rakentelu, taide ja kirjallisuus, koodaaminen ja ohjelmointi sekä digitaalinen suunnittelu ja valmistaminen. STEAM yhdistää oppimisen alueita projektityöskentelyllä. Toiminnassa on keskeistä yhdessä tekeminen, ideointi ja kokeileminen.

Toiminnan tueksi Oulussa on laadittu [STEAM-käsikirja](#) ja [Varhaiskasvatuksen STEAM-opas](#), jotka tarjoavat konkreettisia ideoita ja työkaluja leikillisen ja osallistavan STEAM-toiminnan toteuttamiseen.

Erilaisiin projekteihin sisältyy STEAM-suunnitteluprosessi, joka lähtee liikkeelle aiheesta, johon halutaan perehtyä tarkemmin. Nämä alkavat

usein yhteisestä kiinnostuksen kohteesta, kuten lapsille mieluisasta leikeistä tai jonkin asiatutkimisesta ja ihmettelystä. Lapset osallistuvat aktiivisesti prosessin jokaiseen vaiheeseen ideoinnista, toteuttamiseen, päättyen projektin esittelyyn ja yhdessä tehtävään arviointiin

STEAM-prosessi

"Aurinkomatka-projekti" alle 3-vuotiaiden ryhmässä sai alkunsa lapsen haaveesta päästä aurinkomatkalle. Yhdessä lasten kanssa tutkimme, mitä aurinkomatka tarkoittaa, miten sinne matkustetaan ja mitä matkalle tarvitaan mukaan. Lapset tekivät passihakemukset leikkietukoneella ja noudimme ne myöhemmin passitoimistosta. Matkalle lähdettiin passin tarkastuksen kautta yhdessä rakennetulla lentokoneella ja lentomatkaa seurattiin lentosimulaattorilta. Jumppasali toimi vesipuistona, jossa laskimme mäkeä, uimme ja leikimme tasapainoilu- ja hyppyleikkejä. Rannalla luimme pyyhkeiden päällä lasten lempikirjoja. Pääsimme myös vierailulle toisen ryhmän viidakkoon, jossa oli paljon eläimiä tutkittavaksi. Päivä huipentui yhteiseen ruokailuun "ravintolassa", jossa saimme nauttia pöytiin tarjoilusta ja harjoitella ravintolaruokailua. Lopuksi siirryimme hotellille oman unikaverin kanssa levähtämään. Projektissa lapset saivat olla osallisina kaikissa vaiheissa. Se yhdisti leikin, liikkumisen, tutkimisen, yhdessä tekemisen ja luovuuden sekä lapsille tutut laulut ja lorut."

4.5.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuoden aikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesääätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee

vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

” Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. ”

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokailutottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiirettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisenkulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävää elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoisista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

” Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. ”

Kasvan, liikun, kehityn Oulussa

Liikkuminen

Tavoitteena on, että lapsi liikkuu varhaiskasvatuksessa vähintään kaksi kolmasosaa päivän kolmen tunnin liikkumissuosituksesta. Liikkuminen varhaiskasvatuksessa on monipuolista ja sen suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota hengästyttävän, sykettä nostavan liikkumisen määrään ja laatuun. Ulkoiluhetkiin sisällytetään esimerkiksi juoksuleikkejä, pallopelejä ja vauhdikkaita pihaleikkejä, jotka tarjoavat tehokasta ja innostavaa liikkumista. Samalla tuetaan lasten myönteisen liikkumissuhteen rakentumista tarjoamalla kokemuksia, joissa liikkuminen tuntuu mielekkäältä, turvalliselta ja omannäköiseltä.

Liikkuminen jakautuu pitkin päivää ohjattuun, omaehtoiseen ja leikin kautta tapahtuvaan toimintaan. Ohjattua liikkumista toteutetaan sekä sisällä että ulkona, ja toiminnassa hyödynnetään eri vuodenaikojen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatuksen Puoli päivää pihalla -toimintamallin mukainen toiminta vahvistaa lasten arjen aktiivisuutta ja lisää henkilöstön liikkumista. Liikkumisessa korostetaan kannustavaa, yhdenvertaista ja sukupuolisensitiivistä toimintakulttuuria, jossa jokaisella lapsella on oikeus osallistua ja kokea onnistuvansa riippumatta taustasta, sukupuolesta, temperamentista tai motorisista valmiuksista. Varhaiskasvatuksessa rohkaistaan lapsia aktiiviseen ja liikunnalliseen elämään, mikä tukee heidän hyvinvointiaan, osallisuutta sekä rakentaa myönteistä minäkuvausta liikkujana.

Lasten osallisuus toteutuu, kun he saavat vaihtaa päivän liikuntaleikkeihin ja -välineisiin, ja heidän ideoitaan hyödynnetään toiminnan suunnittelussa. Henkilöstö havainnoi lasten kiinnostuksen kohteita ja mukauttaa oppimisympäristöä niin, että se kutsuu liikkumaan monipuolisesti ja lasten omilla tavoilla. Henkilöstö hyödyntää lasten kanssa erilaisia liikkumista edistäviä työtapoja istumisen vähentämiseksi.

Varhaiskasvatuksessa liikkumista edistetään lapsilähtöisesti huomioiden lasten yksilölliset tarpeet, taustat ja valmiudet.

”Tavoitteena on, että lapsi liikkuu varhaiskasvatuksessa vähintään kaksi kolmasosaa päivän kolmen tunnin liikkumissuosituksesta.”

Leikkiin kutsuvat ympäristöt, helposti saatavilla olevat liikuntavälineet sekä liikunnallisesti toteutetut siirtymä- ja odotustilanteet kuuluvat arkeen. Varhaiskasvatuksessa tuetaan motoristen perustaitojen eli liikkumis-, tasapaino- ja väli-neenkäsittelytaitojen kehittymistä monipuolisen leikin ja harjoittelun avulla.

Henkilöstö arvioi säännöllisesti lasten liikkumista, motoristen taitojen kehittymistä ja oppimisympäristöjen tarjoamia mahdollisuuksia liikkumiseen. Henkilöstöllä on salliva toimintakulttuuri liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Henkilöstö kannustaa lapsia liikkumaan ja heille annetaan myönteistä, rohkaisevaa palautetta yrittämisestä, osallistumisesta ja taitojen edistymisestä.

Liikkuminen on osa varhaiskasvatuksen oppimisen alueita, ja se integroidaan luontevasti arjen toimintaan. Liikkumisen avulla tuetaan lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista, kuten kielellisten, matemaattisten, sosiaalisten ja tunteiden kehitystä. Esimerkiksi ryhmäleikeissä harjoitellaan vuorovaikutusta ja yhteistyötä, ulkoleikeissä tutustutaan luonnon ilmiöihin

sekä kehitetään ongelmanratkaisutaitoja. Liikunnalliset tehtävät ja pelit voivat sisältää laske- mista, mittaamista tai suunnan hahmottamista, jolloin matemaattiset taidot vahvistuvat toimin- nallisesti. Kielelliset taidot kehittyvät, kun liikku- misen yhteydessä keskustellaan, nimetään liik- keitä ja jaetaan kokemuksia. Liikkuminen tukee myös lasten itseluottamusta ja omatoimisuutta, kun he saavat onnistumisen kokemuksia ja op- pivat tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Erilai- sissa joukkuepeleissä tai hippaleikeissä lapset saavat mahdollisuuden kokea sekä onnistumisen iloa että häviämisen tunteita turallisessa ym- päristössä, oppien samalla käsittelemään pet- tymyksiä, kannustamaan toisia ja iloitsemaan yhteisestä tekemisestä. Liikkuminen ei ole vain

fyysistä aktiivisuutta, vaan se tukee oppimista monipuolisesti kaikilla varhaiskasvatuksen op- pimisen alueilla.

Varhaiskasvatuksessa kannustetaan huoltajia arkiliikkumiseen kuten kävelyyn, pyöräilyyn ja pihaleikkeihin. Esimerkiksi päiväkotiin kulkemi- nen kävellen tai pyörällä tarjoaa luontevan mah- dollisuuden lisätä perheen yhteistä liikkumis- ta arjessa. Kunnallisten päiväkotien pihat ovat perheiden käytettävissä vapaa-ajalla yhteisiin liikuntahetkiin. Näin tuetaan lasten ja perhei- den aktiivista ja hyvinvoivaa arkea, joka raken- tuu monipuolisen liikkumisen, leikin ja yhdessä- olon ympärille.

Miten meillä

- on toteutettu säännöllistä ja suunnitelmallista hengästyttävää toimintaa?
- liikutaan monipuolisesti erilaisissa ympäristöissä?
- henkilöstö kannustaa omalla esimerkillään lapsia liikkumaan?
- havannoidaan motoristen taitojen kehittymistä?
- lapset osallistuvat liikkumisen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

Ruokakasvatus

Oulussa ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja ruokailutilanteisiin sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokailutottumuksia. Varhaiskasvatuksessa tehdään säännöllistä yhteistyötä tilapalveluiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on arvioida ja kehittää ruokakasvatusta niin, että se noudattaa ravitsemussuosituksia, huomioi kulttuuriperinteet ja tukee kestävästä tulevaisuudesta kasvatusta. Ruokaraati-toimintamalli antaa lapsille mahdollisuuden osallistua ruoan ja ruokailutilanteiden arviointiin varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Lasten näkemyksiä hyödynnetään ruokailun kehittämisessä.

Ruokailutilanteet ovat hyviä hetkiä harjoitella vuorovaikutusta ja omatoimisuutta. Ruokapöytäkeskusteluissa lapset oppivat kuuntelemaan muita ja kertomaan omia ajatuksiaan. Henkilöstön tehtävänä on auttaa keskusteluissa ja varmistaa, että kaikki saavat osallistua. Ruokahävikkiä voidaan vähentää ottamalla sopivan kokoisia annoksia ja hakemalla tarvittaessa lisää. Ruokakasvatuksen tavoitteena on ruokailo ja myönteinen suhde ruokaan sekä ruokamaailmaan. Siksi henkilöstön on erityisesti kiinnitettävä huomiota ruokailutilanteiden sensitiiviseen ja myönteiseen ilmapiiriin.

Turvaruokaa käytetään vain terveydellisin perustein. Turvaruoka on tarkoitettu kasvun ja kehityksen tueksi lapsille, joilla on vakavia syömisen haasteita. Turvaruokan tarkoitus on rauhoittaa ruokailutilanne ja varmistaa, että lapsi saa tarpeeksi energiaa ja ravintoa päivän aikana. Turvaruoka on aina väliaikainen. Se myönnetään yleensä ensin kolmeksi kuukaudeksi. Ravitsemusterapeutti tekee yhdessä huoltajien kanssa suunnitelman. Suunnitelmassa sovitaan, miten ruokavaliota laajennetaan vähitellen. Turvaruokan lisäksi lapselle tarjotaan aina myös päiväkodin tavallista ruokaa. Näin ruoka tulee lapselle tuuksi.

Ruokailutilanteiden lisäksi ruokaan tutustutaan liikkuen, leikkien, laulujen, lorujen ja kädentaitojen avulla. Ruokiin tutustutaan yhdessä kaikin aistein ikätasoisesti. Ruokakasvatuksen teemoja voivat olla ruoan ulkonäkö, koostumus, maku, maatilan eläimet, kasvupaikat tai ruoan matka pellolta lautaselle. Keskustelut, tarinat ja laulut auttavat laajentamaan lasten ruokasanastoa.

”*Ruokakasvatuksen tavoitteena on ruokailo ja myönteinen suhde ruokaan sekä ruokamaailmaan.*”

Miten meillä

- varmistetaan että ruokaan ja ruokailuun liittyvät ohjeistukset ovat yhdenmukaisia varhaiskasvatuksen ruokailuosoitusten kanssa?
- tuetaan ruokailussa jokaisen lapsen omatoimisuutta?
- edistetään lasten taitoa tunnistaa ruokaan liittyviä tunteita (nälkä, jano, makumieltymykset)?
- käytetään eri aisteja ruokaan tutustumisessa?
- varmistetaan, että ruokailu on kiireetön ja miellyttävä tapahtuma?

(Lähde: Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 7:2020)

Turvataito – ja kehotunnekasvatus

Lapset saavat varhaiskasvatuksessa turvataitokasvatusta, joka edistää heidän hyvinvointiaan ja turvallisuuttaan sekä kasvokkaisissa tilanteissa että digitaalisissa ympäristöissä. Turvataitokasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten voimavaroja, selviytymiskeinoja ja taitoja toimia tilanteissa, joissa turvallisuus saattaa olla uhattuna. Lisäksi sen tavoitteena on vahvistaa lasta suojaavia tekijöitä sekä ehkäistä kaikkea lapsiin kohdistuvaa kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa. Tämä koskee sekä lasten keskinäisiä vuorovaikutustilanteita että aikuisten ja lasten välisiä suhteita. Taitojen harjoittelussa huomioidaan lasten ikä ja kehitystaso ja samalla vahvistetaan heidän turvallisuuden tunnettaan sekä kokemustaan omasta toimijuudesta.

Turvallisuutta lisää myös henkilökunnan ja huoltajien välinen yhteistyö. Yhdessä aikuiset muodostavat lasten elämään turvaverkon, joka tukee ja auttaa heitä erilaisissa tilanteissa. Vaikka lapset oppivat taitoja huolehtia itsestään ja kohdella muita hyvin, vastuu lasten turvallisuudesta on aina aikuisilla.

On tärkeää, että jokainen lapsi kokee olevansa arvokas ja hyvän kohtelun arvoinen. Myönteisen minäkuvan ja vahvan itsetunnon kehittyminen edellyttää arvostuksen ja pätevyyden kokemusta, onnistumisen hetkiä sekä lapsen vahvuuksien tunnistamista ja sanoittamista arjen tilanteissa.

Digitaalista turvallisuutta ja hyvinvointia edistetään harjoittelemalla digitaalisten laitteiden ja sisältöjen turvallista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä. Median herättämistä tunteista ja kokemuksista keskustellaan säännöllisesti. Lapsille opetetaan turvaohje netin uhkaaviin tilanteisiin: sulje laite tai sovellus ja kerro asiasta turvalliselle aikuiselle. Turvaohjetta opetetaan noudattamaan tilanteissa, joissa lapsi kohtaa medias- sa pelottavia ja ahdistavia sisältöjä tai kun muut

mediankäyttäjät toimivat lasta hämmentävällä tai loukkaavalla tavalla. Lapselle on myös opetettava, että kaikki ihmiset eivät aina tarkoita hyvää, ja että verkossa voi esiintyä huijaamista tai henkilöllisyyden väärentämistä.

Jos lapsi ei pysty toimimaan turvaohjeiden mukaisesti uhkaavassa tilanteessa, häntä ei tule koskaan syyllistää tai moittia. Lapsi ei ole koskaan syyllinen siihen, jos hän joutuu kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan uhriksi.

Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla digitaalisten laitteiden käytön ja ruutuajan tulisi olla vähäistä. Lapsen arjessa painottuu kasvokkainen vuorovaikutus, leikki, lukeminen ja liikkuminen. Lapsen itsesäätelytaitoja tuetaan, jotta hän oppii säätämään omaa toimintaansa myös digilaitteiden käytössä. Digilaitteita ei käytetä lapsen rauhoittamiseen tai tyynnyttämiseen. Huoltajia tuetaan lapsen digiturvataitojen sekä -hyvinvointia tukevien mediankäytön rutiinien muodostumisessa esimerkiksi vanhempainilloissa ja vasukeskusteluissa. Jos henkilöstöllä herää huoli lapsen digilaitteiden käytöstä, asia otetaan puheeksi huoltajien kanssa. Oulun kaupungissa on laadittu [Digiarjen suositukset](#) huoltajien ja ammattilaisten tueksi edistämään digitaalista turvallisuutta ja hyvinvointia.

Turvataitoja ovat:

- Arvostuksen osoittaminen itselle ja toisille
- Myönteinen suhtautuminen ja hyvä tunne omaa kehoa kohtaan
- Omien oikeuksien ja rajojen tunnistamista sekä omasta yksityisyydestä huolehtimista
- Toisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden kunnioittamista
- Oman tahdon ja mielipiteen selkeä ilmaiseminen
- Uhkavien tilanteiden tunnistamista ja tilanteista pois lähtemistä
- Hyvän ja huonon kosketuksen sekä hyvän ja huonon salaisuuden tunnistamista
- Kykyä kieltäytyä ja sanoa tarvittaessa jämäkästi EI tai LOPETA
- Avun pyytämistä ja luotettavaan aikuiseen turvautumista
- Netin ja median turvallista, vastuullista ja hyvinvointia tukevaa käyttöä

Turvaohjeet:

Sano EI/LOPETA, poistu tilanteesta,
kerro turvalliselle aikuiselle

Lisätietoa: [Tunne- ja turvataitokasvatuksen sivusto](#)

Kehotunnekasvatus on pienten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Se vahvistaa lapsen tietoja, taitoja ja myönteistä asennetta liittyen omaan kehoon ja sen toimintoihin, hyvinvointiin ja terveyteen, normeihin ja tapoihin, oikeuksiin sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoihin.

Henkilöstöllä on taito aloittaa puhuminen kehotunnekasvatuksen aiheista ja tarttua lasten aloitteisiin. Lapsella on oikeus olla utelias, kysyä ja puhua kaikista häntä kiinnostavista asioista, myös kehoon, sukupuoleen ja ikätasoiseen seksuaalisuuteen liittyen. Lasta tulee opettaa nimeämään kaikki kehonosat niiden oikeilla nimillä ja kertoa hänelle niiden tehtävistä. Samalla harjoitellaan turvaohjeita: hyväksyttävän ja ei hyväksyttävän kosketuksen erottamista, miten toimia ikävässä tilanteessa ja keneltä voi pyytää apua. Lisäksi lapselle on annettava tietoa hygieniasta sekä ihmisen lisääntymiseen liittyvistä perusasioista hänen ikätasonsa mukaisesti.

Lasta tuetaan myönteisen kehonkuvan ja vahvan itsetunnon kehittymisessä. Häntä opetetaan kuuntelemaan omaa kehoaan ja luottamaan omiin tunteisiinsa. Lapsen ikätasoisia uteliaisuutta kehoon ja seksuaalisuuteen ohjataan kunnioittavasti, ja kysymyksiin vastataan faktapohjaisesti lapsen ikä huomioiden. Lasta opetetaan noudattamaan sosiaalisia normeja sekä erottamaan yksityinen ja julkinen käytös toisistaan.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kiellet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä¹¹⁰. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisisä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä ruotsia että suomea. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella

saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa¹¹¹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielissä ympäristöissä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa

110 Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

111 Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itse-tunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväranä. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen

liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

” Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. ”

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia Oulussa

Saamenkielisten lasten varhaiskasvatus Oulussa

Pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta järjestetään kielipesätoimintana Mäntylä-Snellman päiväkodissa äidinkielenään pohjoissaamea puhuville lapsille ja lapsille, joiden suvun kieli on tai on ollut pohjoissaame. Toiminta perustuu sekä Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan että saamelaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Toiminnan tavoitteena on tutustuttaa lapset saamen kieleen monipuolisesti leikin kautta ja vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja saamen kielen oppimista. Kielipesätoiminnan tarve kartoitetaan erikseen yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa. Lasten mahdollisuutta jatkaa oman saamelaisen kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittämistä tuetaan myös esiopetuksessa.

Romanilasten varhaiskasvatus Oulussa

Romanilasten osallistumista varhaiskasvatukseen tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Toiminnassa kunnioitetaan lapsen kieltä, kulttuuria ja identiteettiä. Huoltajien kanssa keskustellaan romanikulttuuriin liittyvistä asioista ja niiden huomioimisesta lapsiryhmän toiminnassa sekä oppimisympäristössä.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus Oulussa

Viittomakieltä käyttävän lapsen varhaiskasvatus järjestetään siten, että lapsen on mahdollista olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään omalla kielellään. Henkilöstö huolehtii viittomien käytöstä varhaiskasvatussympäristössä, jotta lapsella on mahdollisuus osallistua sekä harjoitella ja vahvistaa kielellisiä taitojaan kaikissa tilanteissa. Lapsen varhaiskasvatus suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden. Tulkkipalveluita käytetään tarpeen mukaan.

Vieras- ja monikielisten lasten varhaiskasvatus Oulussa

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Suomi toisena kielenä -opetusta järjestetään kaikille sitä tarvitseville 3-6-vuotiaille monikielisille lapsille. Opetuksen tavoitteet, sisällöt ja pedagogiset menetelmät kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Henkilöstö seuraa vieras- ja monikielisen lapsen suomen kielen taidon kehittymistä Kielipeda -työvälineen avulla, jonka perusteella suunnitellaan pedagogiset tavoitteet henkilöstön toiminnalle. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lapsiryhmän toimenpiteet suomi toisena kielenä -opetuksen toteutukseen.

Suomi toisena kielenä -opetus sisältyy kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti jokaisen lapsen yksilölliset lähtökohdat ja kotoutumistilanne huomioiden. Kielen oppimisessa leikki ja leikillisuus ovat keskeisessä roolissa. Opetuksessa hyödynnetään monenlaisia toiminnallisia menetelmiä, kuten kirjojen lukemista, laulamista, musiikkia ja loruja.

Oppimisympäristössä käytetään kuvia, tekstejä ja numeroita, ja oppimisen apuna on selkeä rakenne sekä pienryhmätoiminta. Kuvia käytetään

monipuolisesti toiminnanohjauksessa. Oppimisympäristöissä huomioidaan lapsen kulttuuri esimerkiksi tuomalla esiin tervehdyksiä ja fraaseja lapsen omalla kielellä.

Henkilöstö kartoittaa lapsen suomen kielen taidon ennen esiopetukseen siirtymistä. Jos tunnistetaan, että viisivuotiaan lapsen suomen kieli ei riitä esiopetuksessa toimimiseen, varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee asiasta huoltajien kanssa. Opettaja kertoo huoltajille mahdollisuudesta hakea valmistavaan opetukseen ja ottaa yhteyttä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriyhtymien koordinaattoriin paikallisen toimintamallin mukaisesti.

Lapsiryhmien toiminnan suunnittelun ja toteutuksen tukena käytetään Pedagogiikan tsekkauslistaa. Kielitietoisen pedagogiikan ja suomi toisena kielenä -opetuksen toteuttamisen tueksi on myös laadittu erilaista tukimateriaalia kuten suomi toisena kielenä -suunnitelma sekä Kielellisen opetuksen vuosikello.

Varhaiskasvatuksen ja kodin välisessä yhteistyössä huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuristausta sekä mahdollinen aiempi kokemus varhaiskasvatuksesta. Huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tarvittaessa tulkkeja.

Päiväkodin johtaja vastaa päiväkotinsa monikielisen varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta. Toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Koko henkilöstö osallistuu suomi toisena kielenä -opetukseen. Tämä edellyttää hyvää yhteistyötä ja yhteistä suunnittelua.

Kieli- ja kulttuuriyhtymien koordinaattori tukee henkilöstöä suomen ja oman äidinkielen opetuksen toteutuksessa. Päiväkodeissa, joissa on paljon monikielisiä lapsia, toimii lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen opettajia suomi toisena kielenä -opetuksen tukena.

Oman äidinkielen opetus Oulussa

Oman äidinkielen osaaminen luo pohjan ajattelulle, tunteiden käsittelemiselle ja oppimiselle. Se tukee myös suomen kielen oppimista. Vastuu lapsen oman äidinkielen säilymisestä ja kehittämisestä on huoltajilla. Oman äidinkielen opetusta järjestetään vuosittain suurimpien kieliryhmien lapsille. Opetuskielet voivat vaihtua toimintakausittain. Jokaisella lapsella on yksilölliset lähtökohdat ja tavoitteet oman äidinkielen opetukseen.

Oman äidinkielen opettaja tekee yhteistyötä lapsen ja ryhmän henkilöstön kanssa esimerkiksi siten, että hän jakaa omat havaintonsa lapsen äidinkielen taidoista. Tavoitteena on tukea ja ylläpitää lapsen äidinkieltä ja kulttuuri-identiteettiä.

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenopimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa. Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

”Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun.”

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä.

Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikyllyn kaltaisia.

Kaksikielinen varhaiskasvatus Oulussa

Kaksikielistä ja kielirikasteista varhaiskasvatusta järjestetään Oulussa muutamissa kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa saamen ja englannin kielillä. Ruotsinkielistä varhaiskasvatusta tarjotaan yksityisessä Svenska Barntädgården i

Uleåborgissa. Tarkempaa tietoa kaksikielisen ja kielirikasteisen varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta löytyy kaupungin verkkosivuilta.

5

Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹¹². Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista.

Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen tuki Oulussa

Oulun varhaiskasvatuksessa lapsen tuen toteuttamisen lähtökohtana on laadukas varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lasten erilaiset lähtökohdat ja yksilölliset tavat oppia. Toiminnan pedagoginen suunnittelu perustuu lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin, joihin kirjataan lapsen valmiudet, vahvuudet ja tuen tarpeet yhdessä huoltajan kanssa. Nämä muodostavat tavoitteet koko varhaiskasvatusryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteutukselle.

Laadukkaaseen varhaiskasvatukseen kuuluvat muun muassa sensitiivinen ja lapsilähtöinen pedagogiikka, pienryhmätoiminta, suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, oppimisympäristön

ja toiminnan selkeä jäsentäminen, ennakointi sekä kuvien ja puhetta tukevien kommunikointimuotojen käyttäminen. Jos laadukas varhaiskasvatus ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, on lapsella oikeus saada tukea hänen tarvettaan vastaavalla tasolla. Tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki ja tukitoimet aloitetaan heti tuen tarpeen ilmaantuessa. Varhaiskasvatuksessa tuki järjestetään päiväkodin henkilöstön toimesta kiinteänä osana lapsen arkea ja päivittäistä toimintaa. Tuen suunnittelun lähtökohtana on avoin yhteistyö huoltajien kanssa.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä¹¹³ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyes-sä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää¹¹⁴.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu¹¹⁵.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämismääräyksen mukainen kunta¹¹⁶. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹¹⁷ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹¹⁸. Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteuttamisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹¹⁹. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä

113 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

114 Varhaiskasvatustilain 15 d §

115 Varhaiskasvatustilain 15 c §

116 Varhaiskasvatustilain 15 e §

117 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

118 Varhaiskasvatustilain 15 b §

119 Varhaiskasvatustilain 31 §

toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹²⁰. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/ tai erityisopettajan kanssa¹²¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹²², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

”Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä.”

120 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

121 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

122 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut Oulussa

Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa lapsen tarvitsema tuki järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti lapsen lähiympäristön varhaiskasvatuspaikassa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä ja oppimista. Lähtökohtana on lapsen tuen ensisijaisuus sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion arvoihin. Inklusiiviseen varhaiskasvatukseen kuuluu moninaisuuden arvostus ja kaikkien lasten osallisuus sekä oikeus oppia ja iloita oppimisestaan.

Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti jokainen lapsi on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen ryhmän jäsen. Henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset tuntevat kuuluvansa ryhmään ja syrjintää ei sallita. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus on sensitiivistä ja kannustavaa. Lapsen ei tarvitse muuttua vaan lapsen tuki toteutetaan ryhmän toimintakulttuuria muokkaamalla. Henkilöstö muuttaa toimintaansa ja varhaiskasvatusympäristöä lapsen tarpeita vastaavaksi. Varhaiskasvatuksen inklusiivista toimintakulttuuria kehitetään vahvistamalla henkilöstön ammatillista erityispedagogista osaamista.

Inklusio sisältää tuen toteuttamisen monimuotoisissa ryhmissä lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Lapsen tuki järjestetään ensisijaisesti erilaisin joustavin ja tarkoituksenmukaisin pedagogisin sekä tarvittaessa rakenteellisin ja hoidollisin järjestelyin lapsen omassa päiväkodissa tai perhepäivähoidoryhmässä. Lapsen edun tai tuen tarpeen niin vaatiessa, tuki voidaan järjestää pedagogisesti ja rakenteellisesti vahvistetussa alueellisessa pienryhmässä. Kun lapsi tarvitsee erityispedagogista tukea kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä. Lapsen tuki toteutuu Oulun kaupungin Tuen strategian mukaisesti

yhtenäisenä kasvun ja opin polkuna varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa sekä perusopetukseen siirryttäessä.

Vastuu lapsen tuen toteutumisesta on koko varhaiskasvatuksen henkilöstöllä työnkuviansa mukaisesti. Lasten yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia tuetaan kaikissa lapsen oppimisympäristöissä heti tuen tarpeen ilmaannuttua. Henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen vahvuuksia ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Ryhmän henkilöstö arvioi ja kehittää säännöllisesti pedagogiikkaa, toimintamenetelmiä ja oppimisympäristöä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattujen yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. Oppimisympäristöjen muokkaaminen eli aikaan, tilaan ja paikkaan sekä ryhmäkoon liittyvä jäsentäminen tukee koko ryhmän oppimista ja hyvinvointia. Vuorovaikutuksessa korostuu sensitiivisyys, kannustava ja positiivinen ilmapiiri sekä lasten keskinäisten sosiaalisten suhteiden tukeminen.

Lasten yksilölliset tavoitteet ja niiden toteuttamisen menetelmät sekä muutokset oppimisympäristössä kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen vasun laadinnasta, tuen toteuttamisesta ja arvioinnista. Koko ryhmän henkilöstö osallistuu tukea tarvitsevan lapsen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon. Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja vastaa lapsen tuen toteuttamisesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen vasun laadintaan ja arviointiin perhepäivähoidossa.

Oulussa alueellisen tuen palveluvastaava koordinoi tuen järjestämistä oman alueensa varhaiskasvatuspalveluissa sekä vastaa tuen tasoa ja tukipalveluita koskevista päätöksistä. Alueellisen

tuen palveluvastaava, päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat yhteistyössä tuen resurssien kohdentamisesta toimintayksiköissä. Päiväkodin johtaja vastaa tuen toteutumisesta sekä henkilöstön ammatillisesta osaamisesta lapsen tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii erityispedagogiikan asiantuntijana yhteistyössä henkilöstön kanssa suunnitellen, kehittämällä, ohjaten ja arvioiden lasten tuen toteutumista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja antaa konsultaatiotukea ja/tai osa-aikaista tai kokoaikaista opetusta ryhmissä yksittäisen lapsen kanssa säännöllisesti tai jaksottain.

Lapsi- ja ryhmäkohtainen avustaja mahdollistaa tukea tarvitsevan lapsen/lasten osallisuuden toteutumisen ryhmässä tukipalvelupäätöksen mukaisesti. Lapsi- ja ryhmäkohtaisena avustajana Oulussa toimii varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitaja (velho). Hän toimii yhtenä tiimin jäsenenä ohjaten myös kaikkia ryhmän lapsia. Lisäksi Oulussa varhaiskasvatuksen mentorit ovat vahvistamassa pedagogista tukea ryhmissä. Esityksen mentorien konsultoinnista ryhmään tekee päiväkodin johtaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä ryhmän henkilöstön kanssa.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹²³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.2.1 Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹²⁴

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹²⁵ Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹²⁶

123 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

124 Varhaiskasvatuslaki 20 §

125 Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

126 Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö Oulussa

Lapsen vahvuuksien ja onnistumisten esiintuominen sekä myönteisen palautteen antamisen merkitys korostuu keskusteluissa tukea tarvitsevan lapsen huoltajan kanssa. Sujuva yhteistyö perustuu huoltajien ja henkilöstön väliseen luottamukseen ja avoimeen vuorovaikutukseen. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen oppimista, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja tiedottavat huoltajia tuen järjestämisen periaatteista, toteuttamistavoista ja vastuista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa huoltajan päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa ja hyödyntää lisäksi sähköisiä kanavia tiedottamisessa.

Varhaiskasvatuksen toimipaikan vaihtuessa tai lapsen siirtyessä esiopetukseen, tiedonsiirrosta sovitaan huoltajan kanssa. Tiedonsiirrosta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Lapsen tietojen siirtämisen lähtökohtana on aina yhteistyö huoltajien kanssa ja heidän antamansa suostumus tiedonsiirtoon. Tuen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömät tiedot siirretään salassapitovelvollisuuden estämättä. Tiedot tulee arvioida jokaisessa yksittäistapauksessa erikseen. Päiväkodin johtajan vastuulla on huolehtia, että henkilöstö tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa (luku 1.3).

5.2.2 Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹²⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

127 Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Monialainen yhteistyö Oulussa

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyön tavoitteena on lapsen ja lapsiryhmän hyvinvoinnin, kasvun sekä oppimisen edistäminen ja tukeminen. Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat sekä muut mahdolliset asiantuntijat. Monialainen verkosto osallistuu lapsikohtaisen tuen järjestämiseen sekä tuen vaikutusten seurantaan ja arviointiin. Huoltajien kanssa keskustellaan avoimesti siitä, keiden toimijoiden on keskeistä olla mukana verkostossa lapsen tuen järjestämisen kannalta. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja kokoavat yhteistyössä huoltajat ja monialaisen verkoston yhteiseen tapaamiseen.

5.2.3 Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa siinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5 -vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta. Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta

tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettu- ja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita¹²⁸. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea¹²⁹ tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia

tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹³⁰. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että

128 Varhaiskasvatuslaki 15 b ja 15 c §

129 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

130 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹³¹.

5.3.1 Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä. Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa¹³². Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

5.3.2 Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹³³. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁴.

5.3.3 Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla. Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹³⁵.

131 Varhaiskasvatustilastilasto 35 ja 38 §

132 Varhaiskasvatustilastilasto 15 c §

133 HE 148/2021 vp, s. 32

134 Varhaiskasvatustilastilasto 15 e §

135 Varhaiskasvatustilastilasto 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

5.3.4 Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹³⁶. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustointia. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

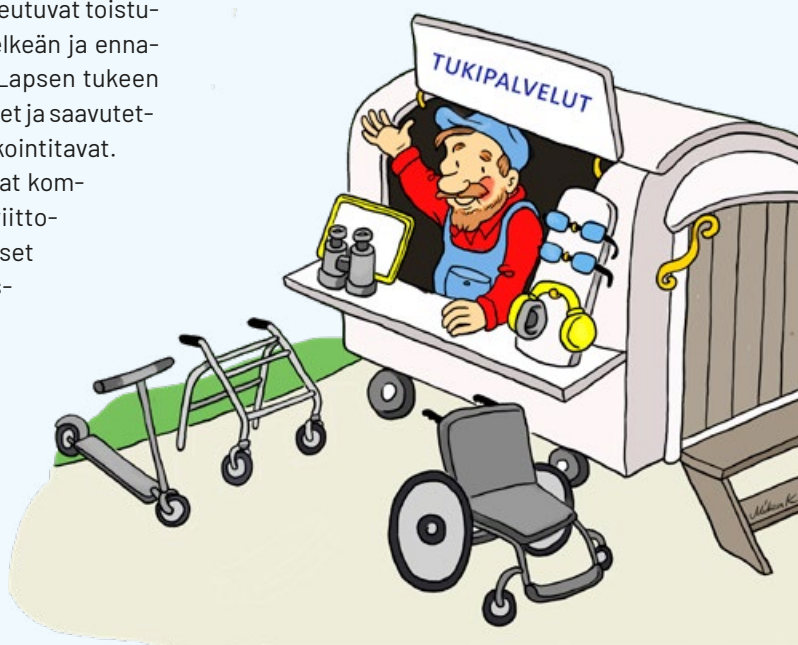
Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä¹³⁷, jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös

varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹³⁸. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen

136 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

137 Varhaiskasvatuslaki 35 § ja 38 §

138 Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

”Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu.”

Tuen toteuttaminen Oulun varhaiskasvatuksessa

Lapsella on oikeus saada viipymättä tarvitsemaansa tukea yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tasolla. Tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ja oikea-aikainen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki ennaltaehkäisee oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Lapsen tuen vahvuus, säännöllisyys, tuen muotojen määrä sekä henkilöstön erityisosaamisen tarve määräytyvät lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan. Tuki järjestetään osana lapsen varhaiskasvatustoimintaa ja sen perustana on laadukas varhaiskasvatus. Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen ratkaisut ja toimintamallit on kuvattu alla olevassa kaaviossa.

Yleinen tuki

Mikäli laadukas varhaiskasvatus ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin, tuen vahvistaminen tulee aloittaa viipymättä. Aloitteen lapsen tuen vahvistamisesta voi tehdä varhaiskasvatusryhmän henkilöstö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, huoltaja tai muu asiantuntija. Yleinen tuki sisältää yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja ja tuen muotoja, jotka toteutetaan kiinteänä osana ryhmän pedagogista toimintaa. Näitä voivat olla esimerkiksi erilaiset pedagogiset menetelmät, lapsen yksilölliset tarpeet huomioonottava pienryhmätoiminta, tuettu leikki,

Lapsen tuen jatkumo Oulussa

kokopäiväpedagogiikka tai turvallisen fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen oppimisympäristön vahvistaminen. Yleinen tuki voi olla myös varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja/tai osa-aikaista opetusta. Ryhmän toiminnassa huomioidaan sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa konkreettisesti yleisen tuen toimenpiteet ja tavoitteet yhdessä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tavoitteet asetetaan henkilöstön toiminnalle.

Tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti. Oulun varhaiskasvatuksessa on käytössä pedagogisen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tueksi Tiimin pedagogiikan nelikenttä (Liite 1) sekä Pedagogiikan tsekkauslista (Liite 2). Oppimisympäristön suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin käytetään Varhaiskasvatusympäristön arviointimallia (luku 3.2). Lisäksi varhaiskasvatuksen mentorit toimivat pedagogisen tuen vahvistajana lapsiryhmissä.

Tehostettu tuki

Kun yleisen tuen menetelmät ovat käytössä ja lapsi tarvitsee samanaikaisesti ja säännöllisesti useita tuen muotoja, arvioidaan tehostetun tuen tarvetta. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Siinä korostuvat lapselle annettavien tukimuotojen yksilöllisyys ja suunnitelmallisuus. Tehostettu tuki toteutetaan lapsen varhaiskasvatusryhmässä. Tehostetussa tuessa lapsen ohjausta ja toiminnan eriyttämistä suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisemmin. Esimerkiksi yksilöllisesti suunnitellun kuvatuon avulla vahvistetaan vuorovaikutuksen, kommunikaation tai toiminnanohjauksen tukea lapselle. Tehostettua tukea voidaan järjestää myös lapsiryhmän kokoon tai henkilökunnan mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvillä ratkaisuilla. Tehostetun tuen aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja osa-aikainen opetus tiivistyy.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tehostetun tuen menetelmät, toimintatavat ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Myös monialainen yhteistyö tiivistyy ja mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään tuen suunnittelussa sekä toteuttamisessa huoltajan suostumuksella. Tehostetun tuen tukitoimien riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa.

Erityinen tuki

Kun yleisen tai tehostetun tuen menetelmät ja ratkaisut eivät riitä, arvioidaan lapsen erityisen tuen tarvetta. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista. Se on jatkuvaa ja kokoaikaista sekä yksilöllisesti suunniteltua ja toteutettua. Erityinen tuki voidaan toteuttaa pienryhmäopetuksena, yksilöopetuksena sekä yhteisopettajuuden eri muodoin. Oppimisympäristö, opetusmenetelmät ja materiaalit valitaan lapsen tarpeiden pohjalta.

Erityinen tuki toteutetaan ensisijaisesti lapsen lähipäiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu erityisen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Erityisen tuen aikana varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki on säännöllistä ja jatkuvaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki voi olla konsultoivaa ja osa-aikaista tai kokoaikaista opetusta. Lapsen edun ja tuen tarpeen niin vaatiessa tuki voidaan järjestää pedagogisesti vahvistetussa alueellisessa pienryhmässä. Tällöin erityispedagogista osaamista vahvistetaan esimerkiksi siten, että ryhmässä toimii osa- tai kokoaikaisesti varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kun lapsi tarvitsee erityistä tukea ja opetusta kokoaikaisesti ja jatkuvasti, tuki voidaan järjestää lapsimäärältään pienemmässä erityisryhmässä.

Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa erityisen tuen menetelmät, toimintatavat ja tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhdessä

huoltajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Yhteistyö sekä huoltajan että varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa vahvistuu erityisen tuen aikana. Monialainen yhteistyö on säännöllistä ja mahdollisia asiantuntijalausuntoja hyödynnetään tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa huoltajan suostumuksella. Erityisen tuen tukitoimien vaikuttavuutta arvioidaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa.

Tuen muodot

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen muodot suunnitellaan aina lapsi- ja ryhmäkohtaisesti työtapoja ja oppimisympäristöjä muokkaamalla. Tuen muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja, jotka toteutuvat osana lapsen varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa.

Pedagogiset tuen muodot ovat ensisijainen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Niitä ovat esimerkiksi selkeä ja ennakoitava päiväjärjestys, pienryhmätoiminta, tuettu leikki ja oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi kuvien ja tukiviittomien käyttö sekä teknologiset ratkaisut. Ryhmissä on käytössä havainnoinnin, tuen toteuttamisen sekä arvioinnin välineitä. Näiden avulla arvioidaan ja vahvistetaan pedagogisen tuen toteutumista ryhmässä. Tukea voidaan vahvistaa myös varhaiskasvatuksen mentorin toteuttaman ohjauksen avulla.

Rakenteellista tukea ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen, henkilökunnan mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio. Erityisopettajan tuki ryhmässä voi olla esimerkiksi yhteisopetusta, mallintamista,

pienryhmien ohjaamista ja oppimisympäristöjen muokkaamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta kokoaikaisesta opetuksesta on kyse silloin, kun ryhmässä on kokoaikaisesti erityisopettaja. Useamman lapsen tuen toteuttamiseksi voidaan lapsiryhmään kohdentaa lisäresursseina tarvittaessa muuta varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Avustamispalvelu voi olla lapsikohtaista tai useammalle lapselle kohdistuvaa rakenteellista tukea ryhmässä.

Hoidollinen tuki on perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvää tukea ja niiden järjestelyjä. Hoidolliseen tukeen sisältyy muun muassa lääkehoitosuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä huoltajien ja ryhmän henkilöstön kanssa huoltajan ilmoittaessa lapsen lääkehoidon tarpeesta. Lääkehoitosuunnitelman laadinnasta on erillinen ohjeistus kaupungin sähköisessä järjestelmässä. Lääke- ja sairaudenhoito eivät ole riippuvaisia lapsen tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan lapsen tarpeen mukaan.

Tukipalvelut

Lapsella on oikeus saada varhaiskasvatuksessa tukipalveluja, joita ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineet. Tukipalvelut järjestetään lapsikohtaiseen arvioon perustuen tuen tasosta riippumatta lapsen tuen tarpeen mukaan. Avustamispalvelut voi kohdentua yhdelle tai useammalle tukea tarvitsevalle lapselle ryhmässä. Tukipalveluista päätetään tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätöksessä. Yleisen tuen tasolla tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Palvelut toteutetaan pääsääntöisesti kaupungin omana toimintana.

Pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot

PEDAGOGISET

- Varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärhythmiin liittyvät ratkaisut, esimerkiksi pienryhmätoiminta, päiväjärjestys kuvin
- Oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- Tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö, teknologiset ratkaisut
- Käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi
- Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi
- Tuettu leikki
- Varhaiskasvatuksen mentorin tuki

- Tiimin pedagogiikan nelikenttä
- Pedagogiikan tsekkauksista
- Varhaiskasvatusympäristön arviointi

RAKENTEELLISET

- Tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- Henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut, ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla
- Lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut, lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdetukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa
- Tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttö ja esteettömyyden huomioiminen
- Pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio

HOIDOLLISET

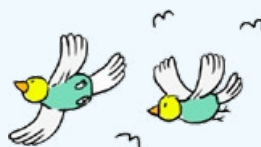
- Perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- Terveystieteelliset tarpeet, esimerkiksi pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet
- Lapsen tilanteen kokonaisarviointi ja tuen suunnittelu tapauskohtaisesti
- Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹³⁹. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista¹⁴⁰.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

139 Varhaiskasvatustilaki 15 a ja d §

140 Varhaiskasvatustilaki 15 d § ja 20 §

Lapsen tuen arviointi Oulussa

Lapsen tuen arvioinnin lähtökohtana ovat lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä tuen tarpeiden mahdollisimman varhainen tunnistaminen. Suunniteltaessa lapsen tukea arviointi kohdistuu varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan, tuen muotoihin ja menetelmiin sekä oppimisympäristön ratkaisuihin kaikissa oppimistilanteissa.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista. Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin. Lapsen tarvitsemaa tukea suunniteltaessa, järjestettäessä, toteutettaessa sekä arvioitaessa tehdään yhteistyötä lapsen ja lapsen huoltajan kanssa. Lapsen ja huoltajan osallisuus huomioidaan sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa että tukea toteutettaessa. Tukea arvioitaessa, suunniteltaessa ja toteutettaessa hyödynnetään mahdollisia asiantuntijalausuntoja. Lapsikohtaisesti monialaista yhteistyötä tehdään mm. sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa.

Lapselle annettava yleinen, tehostettu tai erityinen tuki perustuu tuen tarpeen arviointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Tuen tarve, muodot ja tukipalvelut arvioidaan aina lapsikohtaisesti vähintään kerran vuodessa. Lapsen tuen tarpeen tai varhaiskasvatuspaikan muuttuessa tulee tuen riittävyys ja toteutuminen arvioida uudelleen.

”Lapsen tuen tarpeen tai varhaiskasvatuspaikan muuttuessa tulee tuen riittävyys ja toteutuminen arvioida uudelleen.”

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman¹⁴¹. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioidaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹⁴². Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muutunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹⁴³

”Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.”

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹⁴⁴. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

141 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

142 Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

143 HE 148/2021 vp, s. 34

144 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärutmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

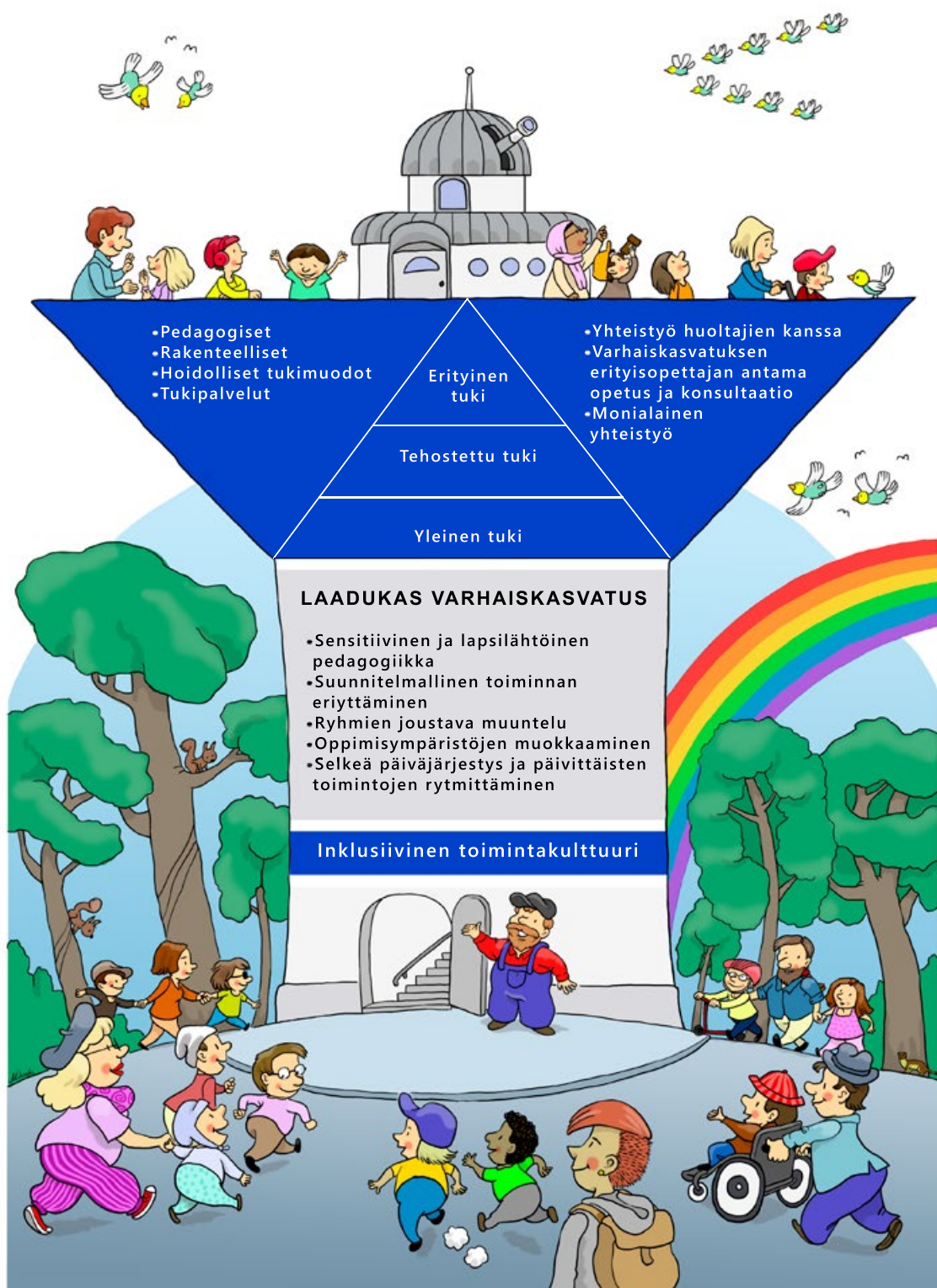
Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja
- toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvet, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹⁴⁵.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana Oulussa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenteessa on huomioitu valtakunnan perusteissa määritelty lapsen tarvitsema tuki. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa ja lasta kuullaan hänen kehityksensä, ikätasonsa ja valmiutensa huomioiden.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lapsen tuen taso, tuen muodot, tukipalvelut sekä tuen toteuttaminen ja siihen liittyvät vastuut ja työnjako. Suunnitelmaan kirjataan myös tukeen liittyvät päätökset. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, esimerkiksi silloin kun lapsen terapia toteutuu varhaiskasvatuspäivän aikana ja terapeutti osallistuu varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan. Suunnitelmaan kirjataan myös toiminnan tavoitteiden muuttuminen sekä tavoitteiden saavuttaminen tai kun tuen tarve ja siihen liittyvät toimenpiteet ovat päättyneet. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa hyödynnetään mahdollisia asiantuntijalausuntoja. Tuen tarvetta ja sen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja sen arvioinnista tuen aikana vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä muun henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu suunnitelman laadintaan ja arviointiin erityispedagogiikan asiantuntijana. Lapsen tuen tarpeen muuttuessa ja siirryttäessä tuen tasolta toiselle varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu esityksen tekemiseen yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja saa ohjausta suunnitelman laadintaan varhaiskasvatuksen erityisopettajalta, kun lapsella on tuen tarve. Tukea tarvitsevan lapsen osallistuessa avoimeen varhaiskasvatukseen hänelle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana suunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa.

Yksityisessä perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja saa ohjausta suunnitelman laadintaan tarvittaessa yksityistä varhaiskasvatusta valvotalta koordinaattorilta ja varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Yksityisessä päiväkodissa varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta ja sen arvioinnista tuen aikana vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu erityispedagogiikan asiantuntijana suunnitelman laadintaan ja arviointiin arvioitaessa tuen tarvetta.

Jos lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksessa annettava tuki sovitetaan yhteen esiopetuksen tuen kanssa. Tuki kirjataan *Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma/lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma/varhaiskasvatussuunnitelman* kohtaan Tuen järjestäminen täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Lapsen tuesta ja tarvittavista tukipalveluista tehdään hallintopäätökset sekä varhaiskasvatus- että perusopetuslain mukaisesti. Hallintopäätös tehdään myös silloin, jos lapsi tarvitsee varhaiskasvatuksen tukipalveluita yleisen tuen tasolla.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹⁴⁶. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹⁴⁷. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹⁴⁸. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismääräyksen mukainen kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen¹⁴⁹. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava¹⁵⁰. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹⁵¹.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹⁵².

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹⁵³.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁵⁴. Lapsen saadessa varhaiskasvatus- ta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen

järjestämismääräyksen mukainen kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹⁵⁵. Lapsen varhaiskasvatus- ta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse. Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen (luku 5.4).

Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

146 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

147 Hallintolaki 34 §

148 HE 148/2021 vp, s. 35

149 Varhaiskasvatuslaki 62 §

150 Varhaiskasvatuslaki 62 §

151 HE 148/2021 vp, s. 36

152 HE 148/2021 vp, s. 34

153 Varhaiskasvatuslaki 15 c ja e §

154 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

155 HE 148/2021 vp, s. 30

Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista Oulussa

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksen valmistelu käynnistyy arvioimalla lapsen tarvitsemaa tukea. Tuen arviointi voi käynnistyä henkilöstön tekemien havaintojen tai huoltajien, lastenneuvolan tai muun sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijan tekemän aloitteen perusteella. Tuen järjestämiseen liittyvät hallintopäätökset tehdään kulloinkin voimassa olevan kaupungin ohjeistuksen ja delegointisäännön mukaisesti.

Huoltajia kuullaan tehostettua ja erityistä tukea sekä tukipalveluja esitettäessä. Lapsen näkökulma ja mielipide huomioidaan lapsen ikä- ja kehitystasolle sopivalla tavalla. Hallintopäätökseen kirjataan pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot, tukipalvelut (avustamis- ja tulkitsemispalvelut ja apuvälineet) sekä varhaiskasvatuksen toimipaikka. Lapsiryhmän rakenteellisia järjestelyjä ovat ryhmän lapsimäärän pienentämiseen, henkilökunnan mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama konsultaatio ja osa-aikainen tai kokoaikainen opetus.

”Tuen arviointi voi käynnistyä henkilöstön tekemien havaintojen tai huoltajien, lastenneuvolan tai muun sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijan tekemän aloitteen perusteella.”

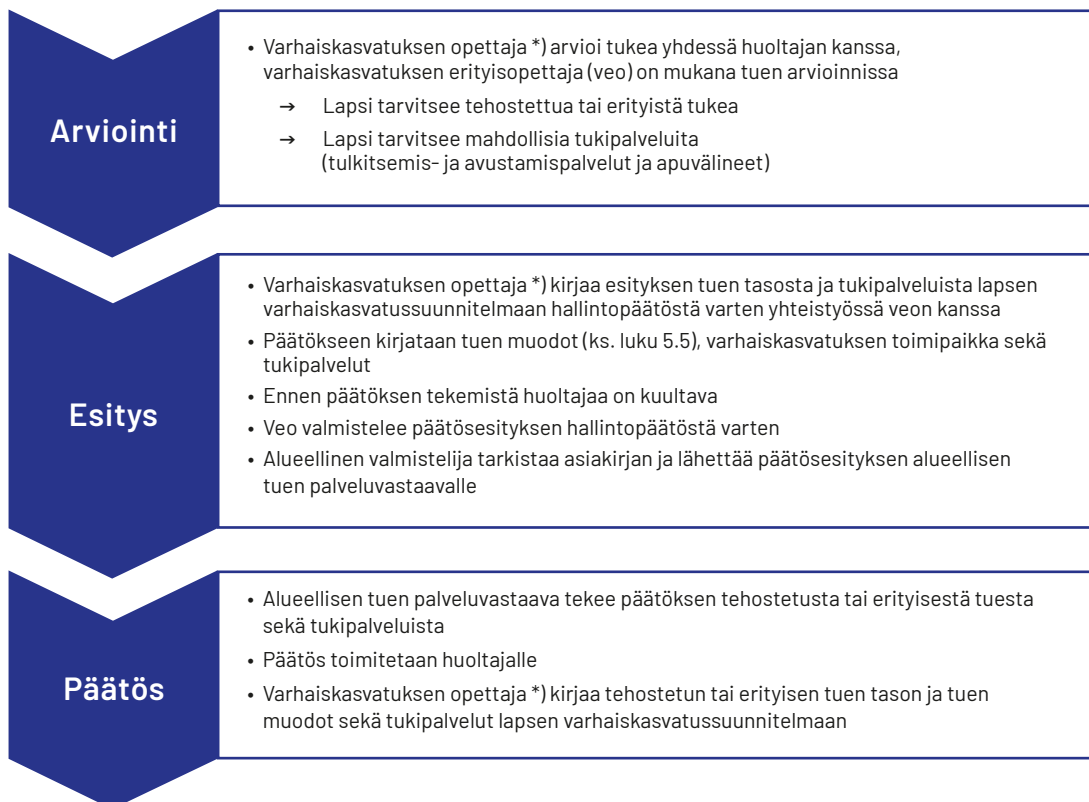

Varhaiskasvatuksen opettaja arvioi lapsen tuen toteutumista ja sen riittävyyttä yhteistyössä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen arviointiin. Kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnissa todetaan, että lapsen saama tuki ei ole riittävää, varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa esityksen tehostetusta tai erityisestä tuesta sekä tukipalveluista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista valmistellaan hallintopäätös. Ennen päätöksen tekemistä huoltajaa tai muuta laillista edustajaa on kuultava. Hallintopäätöksen tekee alueellisen tuen palveluvastaava varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä. Yleisen tuen tasolla tukipalveluista tehdään erillinen

hallintopäätös. Hallintopäätöksiin liitetään ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen, jonka avulla huoltajat voivat hakea päätökseen muutosta.

Tehostettu ja erityinen tuki sekä tukipalvelut tarkistetaan tuen tarpeen ja varhaiskasvatuksen toimipaikan muuttuessa. Esiopetukseen siirryttäessä tuki arvioidaan uudelleen perusopetuslain mukaisesti. Kun lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatukseen, tehostetusta ja erityisestä tuesta ja tarvittavista tukipalveluista tehdään hallintopäätös sekä perusopetus- että varhaiskasvatuslain mukaisesti. Hallintopäätös tehdään määräajaisesta ja muutetaan tai kumotaan, jos tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalvelujen päätösprosessi Oulun kaupungissa

*) perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa

6

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen.

Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

”Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu: esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat.”

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus Oulussa

Oulun kaupungin kunnallisessa varhaiskasvatuksessa ei järjestetä erityiseen katsomukseen tai vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan perustuvaa varhaiskasvatusta. Oulussa Steiner-, Montessori- ja Reggio Emilia -pedagogiikkaan sekä kristilliseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta järjestetään yksityisten palveluntuottajien toimesta.

Yksityiset palveluntuottajat sitoutuvat toimimaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat pedagogiikkaan liittyviä erityispiirteitä tarkemmin yksiköiden toimintasuunnitelmissa.

”Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat pedagogiikkaan liittyviä erityispiirteitä tarkemmin yksiköiden toimintasuunnitelmissa ja esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa.”

” Oulussa Steiner-,
Montessori- ja Reggio Emilia
pedagogiikkaan sekä
kristilliseen katsomukseen
perustuvaa varhaiskasvatusta
järjestetään yksityisten
palveluntuottajien toimesta. ”

7

Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatust lain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatust lain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁵⁶ Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatust lain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätty periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa.

Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon¹⁵⁷ hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä¹⁵⁸. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁵⁹. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkaista. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa¹⁶⁰ järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

156 Varhaiskasvatust laki 24 §

157 Varhaiskasvatust laki 20 §

158 Varhaiskasvatust laki 24 §

159 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

160 Varhaiskasvatust laki 20 §

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla¹⁶¹ edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan,

miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

161 Varhaiskasvatuslaki 24 §

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen Oulussa

Varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa toiminnan suunnittelua, arviointia ja kehittämistä. Se on tärkeä osa laadunhallintaa ja auttaa tarkastelemaan sekä kehittämään varhaiskasvatuksen arkea monipuolisesti. Arvioinnin avulla voidaan

nähdä, onko tavoitteet saavutettu, mitkä ovat toiminnan vahvuudet ja mitä asioita tulee vielä kehittää. Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista, seuranta ja arviointia ohjaa vuosikello.

Arviointia toteutetaan monella tasolla:

lapsi

kasvattaja

tiimi

yksikkö

alue

johtaminen

varhaiskasvatus-
palveluiden
hallinto

Arviointitietoa kerätään eri tavoin ja menetelmin:

lasten varhais-
kasvatussuunnitelmat

tiimien ja perhepäivä-
hoidon ryhmävasut

varhaiskasvatus-
ympäristön arviointi

päiväkotien ja
perhepäivähoidon
toimintasuunnitelmat

auditointikäynnit

asiakastyytyväisyys-
ja henkilöstökyselyt

alueelliset kehittämis-
suunnitelmat

yksilö- ja ryhmäkohtai-
set kehityskeskustelut

Yksilötason arviointi

Yksilötason arviointi tarkoittaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen tarkastelua yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa, ja tarpeen mukaan useammin. Arviointikeskusteluissa pohditaan, miten yhdessä sovitut tavoitteet ja sopimukset ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsi

osallistuu arviointiin ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Päiväkodissa arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja, perhepäivähoitaja.

Lasten mielipiteitä varhaiskasvatuksen toteutumisesta kerätään esimerkiksi arjen keskusteluissa ja tunnekorteilla. 5-vuotiaiden ikäluokalle toteutettavan hyvinvointikyselyn tietoa

hyödynnetään ryhmien työvälineenä ja pedagogiikan tukena sekä päiväkodin toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsia kuuntelemalla saadaan arvokasta tietoa lapsista itsestään ja samalla varhaiskasvatuksen arkeen avautuu näkökulmia, jotka muuten jäisivät ehkä kokonaan huomiotta. Kun lapsi kokee tulevaisuutensa kuulluksi, hän tuntee itsensä tärkeäksi ja hyväksytyksi. Tämä tukee lapsen hyvinvointia.

Yksikkötason arviointi

Yksikkötason arviointi on pedagogisen toiminnan arviointia päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksessa toimintaa seurataan ja kehitetään jatkuvasti arjen havaintojen perusteella. Ryhmän henkilöstö havainnoi ja dokumentoi yksittäisen lapsen sekä lapsiryhmän toimintaa ja suunnittelee toimintaa arvioinnin pohjalta. Myös oman toiminnan ja tiimin toiminnan arviointi on osa henkilöstön työtä. Ryhmän toimintaa arvioidaan päiväkodin tiimipalaverissa ja perhepäivähoidossa viikoittain. Ryhmävaikutukset ovat toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin aktiivinen työkalu. Henkilöstö arvioi oppimisympäristöä säännöllisesti, käyttäen varhaiskasvatusympäristön arviointimallia. Arvioinnissa käytettävät kriteerit löytyvät luvusta 3.2.

Varhaiskasvatuksen toteutumista arvioidaan myös toimintasuunnitelmien avulla, ja arvioinnin kautta esiin nousseet kehittämistoimet kirjataan yksikön toimintasuunnitelmaan. Yksikkötason arvioinnista vastaa päiväkodin johtaja tai perhepäivähoitaja.

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa henkilöstöä ilmoittamaan havaitsemastaan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisen epäkohdasta tai sen uhasta. Ilmoitusvelvollisuus koskee tilanteita, joissa toiminta tai olosuhteet voivat johtaa varhaiskasvatuslain tai sen tavoitteiden toteutumisen vastaiseen tilanteeseen. Tavoitteena on turvallisempi ja laadultaan parempi varhaiskasvatus.

Huoltajilta saadaan palautetta varhaiskasvatus-toiminnasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluiden ja arviointien yhteydessä. Päivittäinen yhteistyö huoltajien kanssa, vanhempainillat ja erilaiset tapahtumat tarjoavat luontevia tilaisuuksia palautteen antamiseen ja vastaanottamiseen. Huoltajat voivat antaa palautetta myös kirjallisesti, esimerkiksi sähköisen asiakaspalautelomakkeen avulla. Palautteisiin vastataan mahdollisimman nopeasti ja ne käsitellään siinä yksikössä, josta palaute on tullut.

Jos lapsen vanhempi tai muu huoltaja ei ole tyytyväinen varhaiskasvatuksen laatuun tai lapsen kohteluun, asia kannattaa ensin selvittää keskustelemalla varhaiskasvatuksen henkilökunnan tai päiväkodin johtajan kanssa. Jos asioita ei saada ratkaistua näin, huoltajilla on oikeus tehdä varhaiskasvatuslain 54 §:n mukainen kirjallinen muistutus päiväkodin johtajalle tai varhaiskasvatusjohtajalle. Tämä muistutus mahdollistaa asian käsittelyn virallisesti ja huoltajien oikeuksien toteutumisen.

Järjestäjätason arviointi

Järjestäjätason arviointi tarkoittaa varhaiskasvatuksen järjestämisen, toiminnan ja laadun säännöllistä tarkastelua ja kehittämistä. Arvioinnissa noudatetaan varhaiskasvatuksen yhteisiä strategisia tavoitteita ja arvoja, jotka ohjaavat kehitystyötä. Arviointi kuuluu osaksi talousarvion ja strategian suunnittelua, joten se vaikuttaa myös siihen, miten varhaiskasvatuksen resurssit kohdennetaan. Pedagogisen toiminnan kehittämistarpeet määritellään vuosittain käyttösuunnitelmassa, ja henkilöstön osaamisen kehittämisen suunnataan näihin teemoihin.

Varhaiskasvatusjohtaja vastaa järjestäjätason arvioinnista. Laaja asiakaskysely toteutetaan joka toinen vuosi. Kyselyn tulokset käsitellään esihenkilöiden kanssa, niistä tiedotetaan kaupungin verkkosivuilla ja tulokset viedään myös sivistyslautakunnalle tiedoksi. Kyselystä saadun

palautteen avulla tunnistetaan kehittämiskohdet, joista laaditaan kehittämistoimet seuraavan vuoden käyttösuunnitelmaan. Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa konkreettiset kehittämistoimet kirjataan yksiköiden toimintasuunnitelmiin. Yksikkökohtaiset tulokset ja sovitut kehittämistoimet käydään huoltajien kanssa läpi yksikön itse valitsemalla tavalla.

Valtakunnallinen laadun arviointijärjestelmä Valssi on tärkeä osa paikallista varhaiskasvatuksen laadun arviointityötä. Se tukee laadunhallintaa, mahdollistaa jatkuvan kehityksen ja auttaa vahvistamaan varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista käytännössä.

CAF-laadunarviointimalli toimii sivistys- ja kulttuuripalveluissa toiminnan kehittämisen työkaluna. Malli mahdollistaa vastuualueiden kokonaisvaltaisen laadunarvioinnin tarkastelemalla organisaation toimintatapoja ja tuloksia. Viisi ensimmäistä arviointialuetta keskittyvät toimintatapoihin tavoitteiden saavuttamiseksi, ja neljä jälkimmäistä aluetta arvioivat näistä toimintatavoista syntyviä tuloksia eri näkökulmista, kuten henkilöstö-, asiakas-, kansalais- ja yhteiskunnalliset tulokset.

Varhaiskasvatuksessa tehdään sisäisiä auditointeja sekä kunnallisissa että yksityisissä päiväkodeissa. Auditointeihin osallistuvat varhaiskasvatuksen johto ja asiantuntijat. Auditointikäynnit sovitaan etukäteen ja niistä ilmoitetaan päiväkodille. Auditointi toteutetaan pareittain, ja siinä havainnoidaan yhden lapsiryhmän toimintaa aamupäivän ajan. Auditoinnin aikana tehty havainnot kootaan yhteen, ja niistä keskustellaan ryhmän henkilökunnan sekä päiväkodin johtajan kanssa. Jokaisesta auditoinnista kirjataan ylös tärkeimmät havainnot, joista laaditaan koko kaupungin yhteinen yhteenveto. Yhteenveto käydään läpi esihenkilöiden kanssa. Auditointikäynneillä nousee esiin toiminnan vahvuuksia ja kehittämisen kohteita. Toimenpiteet, joilla osamista kehitetään, suunnitellaan yhdessä.

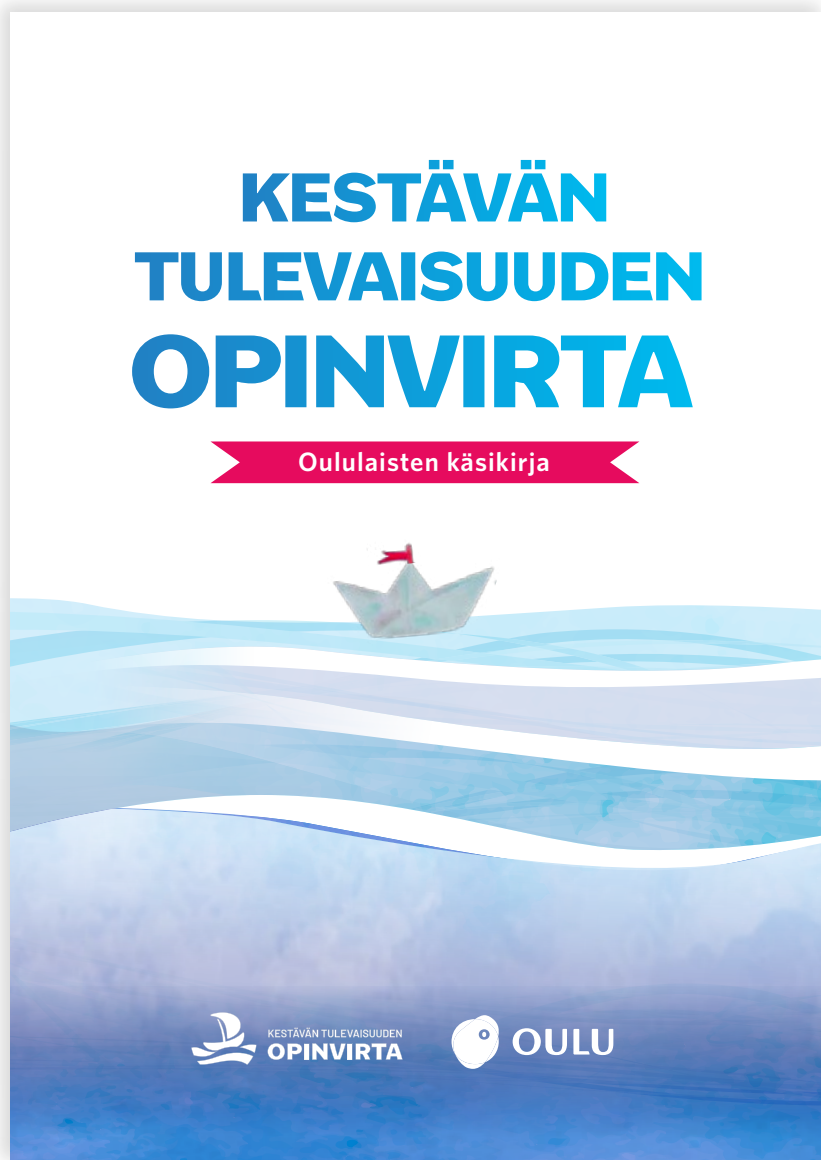
Kansallisen arvioinnin taso

Oulun varhaiskasvatus osallistuu kansallisen tason arviointiin ja seurantaan. Kansallinen arviointi sisältää muun muassa asiakirjojen ja prosessien arviointia sekä tavoitteiden toteutumisen arviointia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi tukee kuntia arviointitehtävässä. Oulu on mukana Karvin koordinoimassa varhaiskasvatuksen laadun arviointiverkostossa.

LIITE 1. Kestävän tulevaisuuden opinvirta

[Kestävän tulevaisuuden opinvirta](#)

LIITE 2. Tiimin pedagogiikan nelikenttä

Tiimin pedagogiikan nelikenttä ryhmän varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin tueksi

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS Missä olemme onnistuneet / mitä vielä kehittämme? • Miten kohtaan lapsen, miten viestin myönteisyyttä ilmeillä, eleillä, äänensävyillä, kosketuksella ja puheella? • Miten osoitan, että kuuntelen, pysähdyn vuorovaikutukseen ja vastaan lapsen aloitteisiin? • Kuinka puhun lapselle, onko keskustelu vastavuoroista ja riittävän sensitiivistä? • Miten kohtaan kasvattajana huoltajat myönteisesti? • Miten kohtaan myönteisesti tiimin / työyhteisön jäsenet?	TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ Mikä meillä toimii / missä voimme kehittyä? • Miten yhteiset arvot ja eettiset ohjeet toteutuvat tiimissä? • Millaisia vahvuuksia, voimavaroja ja pedagogista osaamista tiimimme jäsenillä on? • Miten liitämme lasten vasut toiminnan suunnitteluun? • Miten tiimissä sovitut yhteiset toimintatavat ja työnjako tukevat sekä lasten yksilöllisiä että lapsiryhmän tarpeita? • Miten toteutamme pedagogista dokumentointia tiimissä?
TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ Mitä meillä on hyvää / mihin voimme panostaa? • Miten suunnittelemme fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä? • Miten inklusiivisuus toteutuu oppimisympäristöissä? • Mitkä seikat tekevät ympäristöistämme turvallisia ja myönteisiä? • Kuinka huomioimme lapsen tarpeet, taidot ja mielenkiinnon kohteet? • Miten tuemme ryhmäytymistä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta? • Miten luomme ennakoitavuutta ja pysyvyyttä arkeen? • Miten järjestämme työskentely- ja leikkipisteet rauhallisiin ja toiminnallisiin alueisiin ja teemme tilaa erilaisille leikeille? • Miten harjoittelemme sosiaalisia- ja leikkitaitoja? • Miten puutemme kiusaamiseen?	PEDAGOGISET JÄRJESTELYT Miten meillä toimii kokopäiväpedagogiikka / mitä vielä kehittämme? • Miten huomioimme lasten ikätason hoidon, kasvatuksen, opetuksen järjestelyissä? • Miten teemme lapset tietoisiksi päivän kulusta ja siitä, mitä heiltä odotetaan? • Ovatko oppimisen odotukset realistisia? • Miten toteutamme pienryhmäpedagogiikkaa ja tuemme oppimista ja osallisuutta? • Kuinka pedagogiset järjestelyt mukautuvat lasten yksilöllisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin? • Miten luomme arkeen rauhaa ja kiireettömyyttä sekä oppimisen iloa ja innostusta?

Varhaiskasvatuksen oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, Opetushallitus).

LIITE 3. Pedagogiikan tsekkauslista

Pedagogiikan tsekkauslista varhaiskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin tueksi

MYÖNTEINEN VUOROVAIKUTUS

- Myönteinen ilmapiiri ja henkilöstön läsnäolo lapsille
- Lapsen kohtaaminen, pysähtyminen ja lapsen kuunteleminen päivittäin
- Kontaktin luominen, ymmärtämisen vahvistaminen
- Lasten vuorovaikutusaloitteiden huomioiminen ja tukeminen.
- Vahvuuspedagogiikka
- Lasten osallisuuden toteutuminen ja mielenkiinnon kohteiden huomioiminen
- Henkilöstö vuorovaikutuksen mallina
- Tilanteeseen sopiva puhe
- Positiivinen, johdonmukainen ja välitön palaute
- Yhteistyö huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa

TURVALLINEN OPPIMISYMPÄRISTÖ (fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen)

- Lapsilla omat merkityt paikat
- Oppimisympäristön selkeys, turhien tavaroiden karsinta
- Tavaroilla ja leluilla kuvitetut paikat, ympäristön selkeyttäminen
- Leikkipistesuunnittelu
- Turvallinen ja selkeä toiminta-alue
- Erillinen lasten tiedossa oleva rauhoittumistila/turva-alue
- Aistiympäristön tasapainottaminen ja lähiympäristön hyödyntäminen jakotilana
- Kasvattajien äänenkäytön huomioiminen ja sen vaikutus ryhmän levollisuuteen
- Rauhallinen ja myönteinen ristiriitatilanteiden ohjaaminen
- Leikki- ja sosiaalisten taitojen harjoittelu aikuisen turvallisessa ohjauksessa
- Kiusaamisen ehkäisy ja välitön kiusaamiseen puuttuminen

TOIMIVA KASVATTAJAYHTEISÖ

- Henkilöstön työnjako, vastuut sekä vahvuudet
- Varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajan hyödyntäminen
- Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo sekä sitoutuminen
- Yhdessä sovitut säännöt
- Hyvinvoiva tiimi

PEDAGOGISET JÄRJESTELYT

- Tilanteiden suunnitelmallinen ennakointi, selkeä ja ennakoitava päivärytmi
- Siirtymien suunnittelu ja porrastaminen
- Kuvien monipuolinen käyttö ja niiden mallintaminen
- Lapsen vireystilan ja kuormittuneisuuden huomiointi sekä erilaiset palautumisen tavat
- Pienryhmätoiminta ja joustavat ryhmittymät
- Eriyttäminen ja yksilölliset tavoitteet
- Ohjeiden pilkkominen monikanavaisesti, ohjeiden kertaaminen ja yksinkertaistaminen
- Työskentelyn aloituksen, etenemisen ja lopettamisen tukeminen
- Ajan näkyväksi tekeminen
- Apuvälineiden käyttäminen
- Palkitsemisjärjestelmät yksilö- ja ryhmätasolla
- Erilaisten oppimistapojen ja moniaistisuuden käyttö suunnitelmallisesti
- Tunne- ja sosiaalisten taitojen ohjaus ja tuki
- Leikkitaitojen ohjaus ja tuki. Tuettu leikki
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja mentorien hyödyntäminen

RYHMÄVASU

- Ryhmävasu laadittu
- Ryhmävasun sopimukset kaikkien tiimiläisten tiedossa/hallussa

